

ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ: Οι ομοιώσεις με τους γονείς μας και τους άλλους
Μια επίπονη εξελικτική διαδρομή προς την αυτονόμηση
Κανονικότητα και παθολογία
με τον **Σάββα Μπακιρτζόγλου**, ψυχολόγο-ψυχαναλυτή

Παρασκευή 8 - Κυριακή 10 Απριλίου 2016

Αθήνα / Ιοφώντος 16, Πλατεία San Diego (πλησίον Caravel) / metro Ευαγγελισμός

Το πρόγραμμα εκπαιδευτικών σεμιναρίων ΕΠΕΚΕΙΝΑ-Ψυχαναλυτική Πράξη, ανακοινώνει την οργάνωση τριήμερου βιωματικού/εκπαιδευτικού σεμιναρίου επί των ταυτίσεων ως την ψυχική διεργασία διαμέσου της οποίας αφομοιώνουμε μια πλευρά, μια ιδιότητα, ένα προσόν των άλλων, πρωτίστως των γονιών, και μεταβαλλόμαστε κατά το πρότυπο αυτών. Πρόκειται για την ιστορία των λιβιδινικών δεσμών που υφαινούνται στο εσωτερικό του υποκειμένου, ανάμεσα στο Εγώ και τον άλλον. Το Εγώ διαπλάθεται κατά το πρότυπό του, η ψυχή προέρχεται από τις ταυτίσεις με τις ψυχές των γονιών. Αυτό σημαίνει ότι, καλώς εχόντων των πραγμάτων, παίρνουμε επιλεκτικά κάποια στοιχεία από αυτούς τα οποία προάγουν την αυτάρκειά μας (θεματική εγκατάλειψης/πένθους των παιδικών αντικειμένων αγάπης).

Οι ταυτίσεις ερείδονται στο μοντέλο της **θρέψης**: θηλάζουμε το γάλα της μάνας μας και το μεταλλάσσουμε. Κατ' αναλογία, στις φυσιολογικές ταυτισιακές διεργασίες βάζουμε μέσα μας στοιχεία του περιβάλλοντος που αρχικά ήταν έξω. Ωστόσο, όταν το βρέφος έχει διαταραγμένη σχέση με τη μητέρα του, μπορεί να αρνείται αυτό που εκείνη του δίνει με διάφορες συνέπειες π.χ. εμετός, κολικοί. Η τροφή (αυτό που εισέρχεται εντός του παιδιού) δεν κρατιέται, δημιουργεί ασφυξία, πόνο και διάθεση αποβολής.

Γενικότερα όταν η σχέση μας με το αντικείμενο-πρότυπο είναι προεξαρχόντως αναστατωτική και διεγερτική, αυτό που βάζουμε μέσα μας από τον άλλο μπορεί να μένει αναλλοίωτο και ανεπεξέργαστο οπότε η «σκιά» του πέφτει επάνω στο Εγώ μας και το βαραίνει (Freud, παθολογία των ταυτίσεων). Τότε φέρομαστε, κινούμαστε και ζούμε σαν να είμαστε ο άλλος (φαντασίωση ενσωμάτωσης/κατάποσης του αντικειμένου).

Ο εισηγητής του σεμιναρίου κ. Μπακιρτζόγλου Σάββας απευθύνεται στην ομάδα των συμμετεχόντων αναζητά τον διάλογο μαζί τους και τους συνοδεύει στη διαδρομή της ομοίωσης με τους σημαντικούς άλλους στη ζωή τους (διαδικασία αυτονόμησης).

Κόστος: 110 ευρώ, για εγγραφές έως την 5η Απριλίου 2016. Το κόστος ανέρχεται σε 140 ευρώ για μεθύτερες εγγραφές. Χορηγείται βεβαίωση συμμετοχής και σημειώσεις.

Σημείωση: Η κατοχύρωση της συμμετοχής γίνεται ταυτόχρονα με την προεξόφληση του κόστους.

Πληροφορίες επικοινωνίας:

Σάββας Μπακιρτζόγλου, τηλ. 210 8958269 / fax. 210 8995436 / κιν. 6977 651489
e-mail. info@epekeina.gr / sbakirtzoglou@yahoo.gr / www.epekeina.gr

ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ: Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΟΜΟΙΩΣΕΩΣ

Σάββας Μπακιρτζόγλου

Ψυχολόγος-Ψυχαναλυτής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

2.ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΑΥΤΙΣΕΩΝ ΓΕΝΙΚΑ

3. ΟΙ ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

4. ΟΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

5. ΟΙ ΟΙΔΙΠΟΔΕΙΕΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

5.1 Το αγόρι στο οιδιπόδειο

5.2 Το κορίτσι στο οιδιπόδειο

6. ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΔΟΒΟΛΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

7. ΟΙ ΥΣΤΕΡΙΚΕΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

8. ΟΙ ΘΗΛΥΚΕΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

9. ΟΙ ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

10. Η ΠΡΟΒΛΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΙΣΗ

11. Η ΟΜΟΛΟΓΗ ΤΑΥΤΙΣΗ

12. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΤΑΥΤΙΣΗ (ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ)

13. Η ΤΑΥΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΕΠΙΤΙΘΕΜΕΝΟ

14. ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΝΕΥΡΩΣΕΙΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ (ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ)

15.ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΝΕΥΡΩΣΕΙΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ («ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΟΛΟΓΙΚΟΙ» ΑΣΘΕΝΕΙΣ)

16. ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΕΣ ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ

17. ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΞΑΡΤΗΣΕΙΣ

18. ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΟΡΙΑΚΟΥΣ

19. ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΙΜΗΣΗΣ – ΤΑΥΤΙΣΗΣ

20.ΤΑΥΤΙΣΗ ΣΥΜΒΟΛΟΥ- ΣΥΜΒΟΛΙΖΟΜΕΝΟΥ

21. ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΝΩΝΟΥΝ ΤΑ ΜΕΛΗ ΜΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ

22. ΟΙ ΑΝΤΙΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

23. ΑΠΟΤΑΥΤΙΣΗ : Η ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ΤΩΝ ΤΑΥΤΙΣΕΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. 1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά την αυτοερωτική φάση του παιδιού (προοιδιπόδεια στάδια), τους πρώτους μήνες της ζωής, ο εσωτερικός κόσμος του είναι τεμαχισμένος. Απαρτίζεται από δυνάδες *μερικών ενορμήσεων – μερικών αντικειμένων* πχ στοματική μερική ενόρμηση – μερικό αντικείμενο μαστός, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται εκφόρτιση της έντασης. Αυτές οι *δυνάδες* λειτουργούν άναρχα και αυτόνομα.

Το ψυχικό όργανο ξεκινά ως ένα *αδιαφοροποίητο Εκείνο* που περιέχει τα ένστικτα: πρόκειται για την σκοτεινή και απρόσιτη πλευρά της προσωπικότητάς μας. Δεν έχει οργάνωση, είναι χάος και οδηγεί μόνο στην ικανοποίηση των *ένστικτωδών αναγκών*, διέπεται από την *αρχή της ηδονής*, είναι ακόμα πρωτόγονο. Σε αυτήν τη φάση της ζωής δεν υπάρχει ακόμα το Εγώ, ώστε να ρυθμίζεται η προσαρμογή του υποκειμένου στην πραγματικότητα.

Στη συνέχεια, σε ένα δεύτερο χρόνο, ο ψυχισμός ωριμάζει και δημιουργείται ενδοψυχικά ένας πυρήνας: πρόκειται για ένα σύνολο ενοποιημένων λειτουργιών που *απαρτίζουν το Εγώ*. Αυτό είναι οργανωμένο, πολιτισμένο, διέπεται από την *αρχή της πραγματικότητας*: αναπαριστά τη λογική, τον κοινό νου, προάγει την κοινωνικοποίηση.

Πριν το σχηματισμό του Εγώ το Εκείνο μέσω των ενορμήσεων που πηγάζουν από αυτό σχετίζεται με τα εξωτερικά αντικείμενα με αποτέλεσμα την εκφόρτιση της ενόρμησης (κατευνασμός). Σιγά-σιγά μέσα από την επίδραση του εξωτερικού κόσμου πάνω στο Εκείνο σχηματίζεται το Εγώ: η ενόρμηση (Εκείνο) αρχικά στρέφεται προς τα έξω και μετά την ξαναφέρνω μέσα μου. Έτσι δομείται το Εγώ: **το Εγώ είναι πάντα επενδεδυμένο «χρωματισμένο»/φορτισμένο με ενέργεια του αντικειμένου**, με ό,τι δηλαδή φέρω μέσα μου από την επένδυση του αντικειμένου (εξωτερικός/περιβάλλον κόσμος). Πρόκειται για τον μηχανισμό της **στροφής επί εαυτού** : επενδύω αρχικά στον άλλον και αυτό το φέρνω μέσα μου για να φτιάξω το Εγώ ¹ (ego building), άλλως ειπείν, σε ένα δεύτερο χρόνο ξαναφέρνω την ενέργεια της επένδυσης του αντικειμένου μέσα μου.

Μηχανισμός της **στροφής επί εαυτού** : χρησιμεύει στη δόμηση του Εγώ (ego building), στη *δόμηση του ψυχισμού*.

Τώρα η *λιβιδώς* (η ψυχική ενέργεια των επενδύσεων που πηγάζει από το Εκείνο) επενδύεται στο νεοσχηματισμένο Εγώ σαν σύνολο, σαν μόρφωμα: η λιβιδώς από τα επί μέρους στοιχεία (δυνάδες μερικών ενορμήσεων–μερικών αντικειμένων) θα ενωθεί και θα επενδύσει σε ολόκληρο το μόρφωμα , στο Εγώ. Το Εγώ είναι το πρώτο όλο εσωτερικό αντικείμενο.

Κατά τον Freud η ενόρμηση ψάχνει διαρκώς ένα αντικείμενο να «αγαπήσει», να επενδύσει και όταν σχηματίζεται το Εγώ λέει στο Εκείνο: « *τόρα μπορείς να με αγαπήσεις. το αντικείμενο που ήθελες είμαι εγώ*». Πρόκειται για τον σχηματισμό, στο εσωτερικό του

¹ Αυτή η συναλλαγή του ID (Εκείνο) με τον εξωτερικό κόσμο θα δημιουργήσει και τις άμυνες οι οποίες είναι μέρος του Εγώ.

ψυχισμού, ενός αντικειμένου αγάπης, του Εγώ το οποίο επενδύεται από το Εκείνο: υπάρχει συναλλαγή μεταξύ του Εκείνο και του Εγώ.

Εν κατακλείδι, το Εκείνο στη αρχή βρίσκει εξωτερικά αντικείμενα τα οποία επενδύει και στη συνέχεια **εσωτερικεύει** στοιχεία του αντικειμένου δομώντας έτσι αέναα το **Εγώ**: το αντικείμενο έρχεται μέσα στο υποκείμενο και σχηματίζεται το Εγώ.

Αυτήν την πρώτη επένδυση της λιβιδούς (του Εκείνου) στο εσωτερικό αντικείμενο /μόρφωμα που είναι το Εγώ, την ονομάζουμε **πρωτογενή ναρκισσισμό**. Έχουμε εδώ την πρώτη εικόνα εαυτού. Από τη στιγμή που αναπτύσσονται οι *αυτοερωτισμοί* έχουμε την αρχή της συνοχής του Εγώ. Στη φάση του πρωτογενούς ναρκισσισμού επενδύω μόνο στον εαυτό μου, δεν υπάρχει άλλος. Πρόκειται για μια πρώιμη κατάσταση όπου το παιδί επενδύει όλη τη λιβιδώ του σε αυτό το ίδιο, υπάρχει πλήρης απουσία σχέσης με το περιβάλλον. Έτσι το Εγώ, στη φάση του πρωτογενούς ναρκισσισμού, καθίσταται μια μεγάλη δεξαμενή λιβιδούς (ναρκισσιστική λιβιδώς) .

Σ' ένα μεθύτερο χρόνο το παιδί σιγά- σιγά αρχίζει να γίνεται *φυγόκεντρο* και να οργανώνει αντικειμενοτρόπες σχέσεις (οιδιπόδειο στάδιο κατά το οποίο προεξάρχει η επιθυμία για το αντικείμενο). Τότε, ένα μέρος της *ναρκισσιστικής λιβιδούς* θα επενδύσει εξωτερικά αντικείμενα και θα γίνει *λιβιδώς του αντικειμένου* (το αντικείμενο είναι πάντα επενδεδυμένο με ναρκισσιστική ενέργεια). Μέσω του μηχανισμού της **στροφής επί εαυτού** θα ξαναφέρω την ψυχική ενέργεια μέσα μου, στο Εγώ, φέρνω κάτι καλό. Πρόκειται για την **επιστροφή** στο **Εγώ**, για την απόσυρση της λιβιδούς από τις αντικειμενοτρόπες της επενδύσεις: *δόμηση του Εγώ μέσω ταύτισης με το περιβάλλον*. Το Εγώ είναι έτοιμο να απορροφήσει την επιστρέφουσα στη πηγή της λιβιδώ (ταύτιση).

Γενικά υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στη **ναρκισσιστική λιβιδώ** (λιβιδινική επένδυση του Εγώ) και τη **λιβιδώ του αντικειμένου**. Σε ορισμένες όμως περιπτώσεις η λιβιδώς επανέρχεται αποκλειστικά και μόνο στο Εγώ εγκαταλείποντας το αντικείμενο: έχουμε εδώ απόσυρση της επένδυσης / αποεπένδυση από τα εξωτερικά αντικείμενα: δεν παίρνω από το αντικείμενο, είναι ως εάν το αντικείμενο να μην υπάρχει, υπερισχύει η λιβιδινική επένδυση στο Εγώ. Πρόκειται για το **δευτερογενή ναρκισσισμό** ή **ψύχωση**, μια ακραία μορφή λιβιδινικής επένδυσης στο Εγώ, δηλαδή στον εαυτό. Ο ψυχωτικός μεταφέρει σε αυτόν τον ίδιο το σύνολο της λιβιδούς που ο υγιής προσανατολίζει σε όλα τα αντικείμενα έμφυχα και άφυχα του περιβάλλοντός του. Είναι μια επένδυση στο Εγώ με έναν τρόπο *υπερφορτισμένο* και όχι με τον τρόπο της ναρκισσιστικής παραγωγικής επένδυσης όπως στις ταυτίσεις . Στην ψύχωση αποσύρεται η λιβιδώς από το αντικείμενο, συσσωρεύεται στο Εγώ και λιμνάζει: έχουμε τότε το παραλήρημα ή το υποχονδριακό σύμπτωμα.

Εν κατακλείδι : ο μηχανισμός της **στροφής επί εαυτού** έχει να κάνει:

α) Με τη δόμηση του Εγώ (δόμηση του ψυχισμού): αποεπενδύω από το αντιληπτικό/ εξωτερικό αντικείμενο π.χ. μαμά και μέσω της *στροφής επί εαυτού* θα ψάξω να το βρω μέσα

μου. Αφού φέρω το αντικείμενο μέσα μου, κατόπιν ψάχνω μέσα μου να το βρω. Ιδού η απαρχή της προσπάθειας *ερωτικής αυτοϊκανοποίησης* στο μέτρο που έχουμε στροφή της ενόρμησης από το αντικείμενο επάνω στον εαυτό μου. Πρόκειται για την δυνατότητα μου να αντιστρέφω τα πράγματα βάσει *αυτοερωτικής* διαδικασίας. Είναι μια ψυχική διαδικασία κατά την οποία κάνω προσπάθειες *αυτο-ικανοποίησης* ώστε να βρω λύσεις, όταν αυτό που είχα δεν το έχω πια π.χ. όταν το μωρό ψάχνει τη μητέρα του αγγίζοντας, πασπατεύοντας μια μαλακή κουβέρτα (ψάξιμο που ξεκινά από μια κίνηση), αντί να κλαίει για την απουσία της μητέρας. Το *πρώτο αντικείμενο* που δίνει ικανοποίηση στο υποκείμενο είναι ο *μαστός*. Στη συνέχεια θα αναζητήσει το πρώτο αντικείμενο, την *πρώτη ικανοποίηση*. Το πρώτο αντικείμενο που δίνει ικανοποίηση δε θα το βρεί ποτέ, είναι *μυθικό*. Το αντικείμενο που βρίσκει δεν είναι «βρίσκει», αλλά «*ζανα-βρίσκει*»: αυτό το αντικείμενο που βρίσκει είναι ποτέ το πρώτο. Το «*ζανα*» (*ζαναβρίσκει*) είναι η *αναπαράσταση* του πρώτου αντικειμένου, πρόκειται για την **ψευδαισθητική ικανοποίηση της επιθυμίας**. Στρέφω-μέσω αναπαραστάσεως- στο αντίθετο μια απογοήτευση έτσι ώστε να τα βγάλω πέρα με το *κακώς έχειν*.

Ό,τι είναι μέσα μου αρχικά ήταν έξω : ο Freud μιλά για κάτι το οποίο ήταν έξω.

β) Με το δευτερογενή ναρκισσισμό (ψυχώσεις) : ο άλλος «*σβήνεται*» προς όφελος του εαυτού. Πρόκειται για ναρκισσισμό ο οποίος βάζει υπό συζήτηση την ετερότητα του άλλου.

2. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΑΥΤΙΣΕΩΝ ΓΕΝΙΚΑ

Ο Freud πρωτομίλησε για τις **ταυτίσεις** το 1896 σε μια επιστολή προς τον Fliess², σχετικά με την *αγοραφοβία* στις γυναίκες: «*θα συλλάβεις το μηχανισμό σκεπτόμενος τις πόρνες. πρόκειται για την απόθεση της παρόρμησης της γυναίκας να βγει στο δρόμο να πάρει τον πρώτο τυχόντα, ένα αίσθημα ζήλειας προς τις πόρνες και μια ταύτιση μαζί τους*»³.

Ταύτιση: διαδικασία ψυχολογική μέσω της οποίας το άτομο αφομοιώνει μια πλευρά, μια ιδιότητα, ένα προσόν, του άλλου και **μεταβάλλεται** κατά το πρότυπο αυτού. Το Εγώ διαπλάθεται κατά το πρότυπό του.

Πρόκειται για μια διαδικασία μέσω της οποίας συγκροτείται και εμπλουτίζεται το άτομο.

² Fliess Wilhelm (1858 – 1928): Γερμανός γιατρός για τις θεωρίες του οποίου ενδιαφέρθηκε ο Freud. Αλληλογραφούσαν κατά την περίοδο 1887 – 1902.

³ E. Roudinesco, M. Plon : Dictionnaire de la Psychanalyse, σελ. 495, Fayard, 1997.

3. ΟΙ ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

Πρόκειται για ένα αρχαϊκό μηχανισμό, στην πρώτη σχέση του παιδιού με το αντικείμενο (μάννα) πριν τη διαφοροποίηση Εγώ–Μη Εγώ, κατά την οποία το παιδί είναι κολλημένο στο αντικείμενο. Ένας πρώτος δεσμός στο νήμα των σχέσεων συνδέει το υποκείμενο με ένα αντικείμενο το οποίο δεν έχει ακόμα αναγνωρισθεί ως τέτοιο, ένα αντικείμενο του οποίου δεν αναγνωρίζεται η ξεχωριστή ύπαρξη, η ετερότητα στις αρχικές φάσεις της ζωής. Εν αρχή λοιπόν υπάρχει **ναρκισσιστική ενότητα** εν μέσω μιας φαντασίωσης παντοδυναμίας (πρωτογενής ταύτιση). Είναι η *παντοδύναμη ενότητα* η οποία εγγυάται την υπαρξιακή εξασφάλιση στο μέτρο που το νεογνό δεν μπορεί ακόμα να εξατομικευτεί από τη μητέρα του⁴. Μεταγενέστερα στη ζωή του υποκειμένου υπάρχει η *φαντασίωση συγχώνευσης*: τα δυο γίνονται ένα. Εδώ το υποκείμενο αναπλάθει τη φαντασίωση ότι θα υπάρξει ξανά αυτό το στεγανό, η ενότητα που θα απορροφήσει το αντικείμενο (παλινδρομική κίνηση). Η ναρκισσιστική ενότητα προστατεύει το Εγώ:

α. από το «ο άλλος»⁵

β. από το «η άλωση»⁶

Εν κατακλείδι, οι πρωτογενείς ταυτίσεις είναι *φαντασιωτικές* κινήσεις κατά τις οποίες το υποκείμενο *αρπάζει* το αντικείμενο και γίνεται σαν το αντικείμενο. Γίνεται λόγος για φαντασίωση η οποία διαφέρει της πραγματικότητας, διαφέρει της πραγματικής συγχώνευσης.

ΚΛΙΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Γυναίκα σε ανάλυση με νεαρό ψυχωτικό γιο ο οποίος ψυχοθεραπεύεται. Μολονότι υπάρχει σαφής κληρονομικότητα η μητέρα διέπεται από έναν μόνιμο ιδεασμό πως όλα αυτά συμβαίνουν στο παιδί της εξαιτίας της, επειδή αυτή φταίει: ως εάν να είναι ένα, να μην ξεχωρίζουν. Πρόκειται για την φαντασίωση μιας συγχωνευτικής και παντοδύναμη, κολλώδη σχέση μάννας – παιδιού (ναρκισσιστική ενότητα). Η ίδια η ασθενής δεν εργάζεται και σκέπτεται να κάνει κάτι έξω από το σπίτι. Παράλληλα ανησυχεί που ο διαγνωσμένος γιος της «δεν κάνει τίποτα». Ο αναλυτής της υπενθυμίζει ότι, αντίθετα, ο γιος της κάνει: δεν είναι αλήθεια ότι *δεν κάνει* αφού ψυχοθεραπεύεται: αυτό που κάνει είναι η ψυχοθεραπεία. Η μητέρα όμως δεν δέχεται την υπενθύμιση του αναλυτή. Τω όντι, για αυτήν το «*κάνει κάτι*» ο γιος της στην προκειμένη περίπτωση σημαίνει να κάνει και ο γιός της κάτι έξω από το σπίτι, όπως η ίδια σκέπτεται και επιθυμεί να πράξει, με τον ίδιον τρόπο που το

⁴ Το αντικείμενο από την ώρα που αρχίζει να υπάρχει για το μωρό αρχικά είναι του τύπου της αναγνώρισης ενός διπλού ή όμοιου. Αργότερα έρχεται η ετερότητα, δηλαδή το αντί εμού κείμενο.

⁵ Ο Winnicott μιλά για **άγχος διωκτικό**: ο άλλος θα μπει μέσα μου και θα μου κάνει κακό, θα αλλοιωθεί το Εγώ και θα καταστραφεί. Ο άλλος θα διατηρήσει το ναρκισσιστικά μου περίγραμμα και θα επέλθει κατάρρευση, μια διάλυση της συνοχής και συνέχειας του Εγώ.

⁶ Φαντασία του Εγώ ότι θα κυριευθεί, θα αλωθεί από το αντικείμενο, τον άλλο. Το Εγώ φαντάζεται ότι κινδυνεύει να κυριευθεί από τον άλλον. Μέσω της πλήρους συγχώνευσης πετυχαίνει ώστε να μην είναι διακριτή ακόμα και αυτή η αλληλοεπικάλυψη τους, ως εάν αυτή η ενότητα τους να είναι ένα νέο κράμα, ένα νέο δημιούργημα μέσω της συγχώνευσης, όπως ο ουρανός και η γη που συγχέονται ως «ένα» στην Κοσμογονία του Ησιόδου.

φαντάζεται η ίδια. Δεν μπορεί να δεχτεί το να πηγαίνει η ίδια «μπροστά» και ο γιος της να μην κάνει το ίδιο. Ιδού η σύμμεικτη σχέση μάνας – παιδιού στην οποία καταργείται η διαφοροποίηση «υποκείμενο – αντικείμενο» : μάνα και γιος αποτελούν μια ενότητα.

Σχετικά με τις **πρωτογενείς ταυτίσεις** τίθεται ένα ερώτημα: στο βαθμό που η ταύτιση είναι μια κίνηση μεταξύ ενός Εγώ και ενός αντικειμένου κάτι που προϋποθέτει και υπονοεί απόσταση από το αντικείμενο πώς μπορούμε να την εννοήσουμε εν σχέσει προς μια κατάσταση *μη διαφοροποίησης*; Πολλοί αναλυτές αποκλείουν τον όρο *πρωτογενής ταύτιση* Έχουν προταθεί δύο εναλλακτικοί όροι:

α) Κολλώδης ταύτιση: όρος της Esther Bick⁷. Στην κολλώδη ταύτιση τα πράγματα μπορεί να είναι λίγο πιο «προχωρημένα» από την πρωτογενή ταύτιση και αυτό γιατί «*κολλάω*» σημαίνει είμαι, αλλά υπάρχει και ο *άλλος* και είμαστε κολλημένοι, όπως ο κισσός στον τοίχο.

β) Πικτόγραμμα: όρος της Pierra Aulangner⁸. Στο πικτόγραμμα υποθέτουμε ότι οι πρωτογενείς ζώνες του νεογνού, γίνονται ένα με το σώμα της μάνας. Αναφερόμαστε εδώ σ' ένα σωματικό επίπεδο.

4. ΟΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

Οι δευτερογενείς ταυτίσεις (ή απλά ταυτίσεις) είναι ένα είδος **ενδοβολής**. Εντάσσονται στο κεφάλαιο των **εσωτερικεύσεων**. Εσωτερικεύω σημαίνει ότι *δεν πετάω τα πράγματα*.

Οι δευτερογενείς ταυτίσεις βασίζονται σε κινήσεις εσωτερικεύσεων και ενδοβολής αυτών που έρχονται από έξω: τι μεταλλάσσεται μέσα μου. Η ενδοβολή είναι όρος του Ferenczi⁹ ισοδύναμος της *εσωτερικεύσης* : ταυτίζομαι με κάποιον άλλον και αυτός ο άλλος έχει **είσοδο** και **ύπαρξη μέσα μου** ώστε να ομοιωθώ με αυτόν. Είναι μια διαδικασία που μπαίνει σε κίνηση μέσα μου. Ο τρόπος που το παιδί ταυτίζεται είναι ενδεικτικός του βαθμού **δεκτικότητας** του.

Παραδείγματα:

-Ένα κοριτσάκι που βήχει σαν τη μαμά της. Κάποιος θα έλεγε «*είσαι σαν τη μαμά σου*», αλλά αυτό ισχύει μόνο σε ό,τι αφορά το χαρακτηριστικό της φιλασθένειας της μαμάς της.

⁷ Esther Bick : γιατρός, ψυχίατρος, ψυχαναλύτρια. Γεννήθηκε στην Πολωνία το 1901 και πέθανε στο Λονδίνο το 1983.

⁸ Pierra Aulangner: γιατρός, ψυχίατρος, ψυχαναλύτρια. Γεννήθηκε στο Μιλάνο το 1923 και πέθανε στο Παρίσι το 1990.

⁹ Sandor Ferenczi : ούγγρος γιατρός και νευρολόγος (1873 – 1933). Εισήλθε στον κύκλο του S. Freud το 1908 μαζί με τον Βρετανό ψυχίατρο Ernest Jones. Συνεργάστηκε στενά με την M. Klein.

-Η Ντόρα¹⁰ βήχει όπως ο πατέρας της, το αντικείμενο της αγάπης της.

Στις δύο παραπάνω περιπτώσεις η **ταύτιση** είναι *μερική, οριοθετημένη* : το Εγώ περιορίζεται να δανειστεί από το αντικείμενο ένα χαρακτηριστικό του.

Στις **δευτερογενείς ταυτίσεις** έχουμε λειτουργία αντικειμένων που έχουν σχέση με το Εγώ του υποκειμένου με έναν τρόπο *επιλεκτικό*. Πρόκειται για επιλογή στοιχείων του αντικειμένου : η ταύτιση είναι επιλεκτική, σε αντίθεση με την **προτογενή ταύτιση** που είναι *ταύτιση πριν την επιλογή*. Ταυτιζόμενος με τα διάφορα πρότυπα ενισχύω το Εγώ μου. Πρόκειται για γενικές κινήσεις του *βάζω μέσα μου*. Η Klein βασίζεται στην αντίληψη ενός **εσωτερικού χώρου** (κλαϊνικός όρος) στον οποίο οι κινήσεις εσωτερίκευσης και ενδοβολής «μιλάνε» για το τι μπαίνει μέσα στον ψυχισμό. Έτσι, οι ταυτίσεις *σχετίζονται με την έννοια της προσκλήσεως* (στον *αυτισμό* δεν υπάρχει δυνατότητα εσωτερίκευσης, γιατί δεν υπάρχει επιθυμία πρόσκτησης).

Το πρότυπο των ταυτίσεων είναι το μοντέλο της θρέψης : θηλάζω το γάλα της μάνας μου και το **μεταλλάσσω**. Η βάση των ταυτίσεων βρίσκεται σε **πραγματικό και σωματικό** επίπεδο. Στις ταυτίσεις , κατ' αναλογία , έχω τη δυνατότητα να *βάζω μέσα μου πράγματα*. Αυτά που παίρνω από τον έξω κόσμο, από τη στιγμή που θα *αφομοιωθούν* μέσα μου οδηγούν στη συγκρότηση των εσωτερικών αντικειμένων στη διαμόρφωση του «κόσμου» των εσωτερικών αντικειμένων και του Εγώ : τα πράγματα *αλλάζουν μέσα μου, γίνομαι κάτι άλλο*. Όταν αρχίζω να δέχομαι ως δικά μου στοιχεία ενός προσώπου, τα στοιχεία αυτά με αλλάζουν, με διαμορφώνουν. Το αντικείμενο της ταύτισης είναι μεταλλακτικό. Το Εγώ οικοδομείται από τις εσωτερικεύσεις.

Επομένως οι ταυτίσεις είναι κινήσεις **αφομοίωσης** για χαρακτηριστικά που έχουμε *απορροφήσει*. Είναι μια αφομοιωτική διεργασία **δομική** για το Εγώ. Το υποκείμενο υιοθετεί και αφομοιώνει χαρακτηριστικά του προτύπου.

Κατά τον Ferenczi το Εγώ βρίσκεται σε *άενη αναζήτηση* αντικειμένων ταύτισης τα οποία **ενδοβάλλει** για να εξελιχθεί: το πεπρωμένο της ενόρμησης είναι να βρει το αντικείμενο και, με βάση το αντικείμενο, να κάνει ενδοβολή.

Κατά τη διάρκεια μιας ανάλυσης μπορεί να μπαίνει ένας φραγμός στην εσωτερίκευση , πχ μία περίοδος κατά την οποία ο αναλύμενος κοιμάται πολλές ώρες ή κοιμάται στην ανάλυση, άλλως ειπείν κάνει *ρήγματα* κοιμώμενος μερικά λεπτά. Αυτό αφορά στο τι δε θέλει το υποκείμενο να βάλει μέσα του ο άλλος δηλαδή ο αναλυτής: σταματάει αυτά που του λέει ο αναλυτής και συνεχίζει τη δική του φανταστική ζωή.

Η ενδοβολή είναι ο μηχανισμός που επιτρέπει στο υποκείμενο να *απλώσει* στον εξωτερικό κόσμο τα ενδιαφέροντα του που καταρχήν είναι αυτοερωτικά, εντάσσοντας τα αντικείμενα του εξωτερικού κόσμου στον εσωτερικό κόσμο, δηλαδή στο Εγώ.

¹⁰ Ασθενής του Freud. Το όνομα της τιτλοφορεί το έργο του Freud: «Ντόρα, Η Ανάλυση μιας Υστερίας».

Η ενδοβολή είναι ένα *ένστικτο*. Αφορά στην απρόσκοπτη επέλαση της λιβιδούς πάνω στον έξω κόσμο, στην τάση της να ξεχυθεί. Πρόκειται για μια διακίνηση, μια διαδικασία, πάει στη δυναμική της **ανάπτυξης** που δεν τελειώνει ποτέ. Επιτρέπει το ξεδίπλωμα των ενορμήσεων. Από **ναρκισσιστικές** (επένδυση του Εγώ στις αρχικές φάσεις της ζωής) **αυτές πάνε προς τα έξω (αντικείμενα) και μετά ξανάρχονται εντός του υποκειμένου: κρατώ το αντικείμενο και το βάζω μέσα μου (βολή μέσα, από έξω).**

Η ενδοβολή κατά Ferenczi είναι μια διαδικασία διεύρυνσης του Εγώ, ανάπτυξης του χώρου όπου «σπέρνει» τις ενορμήσεις του.

Στις ταυτίσεις πρωτογενείς και δευτερογενείς έχουμε **παλινδρομική φορά** της λιβιδούς. Τω όντι, οι δευτερογενείς ταυτίσεις είναι κινήσεις παλινδρομικές . Για να μπορώ να ταυτιστώ, χρειάζεται η λιβιδώσ που είχε επενδύσει το αντικείμενο να **ξαναγυρίσει** στο Εγώ (γίνεται ναρκισσιστική). Πρόκειται για ένταξη μέσα στο Εγώ των αντικειμένων που έχουν επενδυθεί λιβιδινικά και την υιοθέτησή τους ως τμήματα *αυτοερωτικά*. Μέσω αυτής της διαδικασίας αυτό που είναι έξω, το έτερο, το βάζω μέσα μου. Γίνεται τότε **μετατροπή της αντικειμενοτρόπου σχέσης σε ναρκισσιστική** (υγής ναρκισσισμός).

Ο Winnicott¹¹ μιλάει για την **επαγρυπνούσα** μητέρα : πρόκειται για τη μητέρα η οποία δανείζει αναπαραστάσεις (ευχαριστεί, «γονιμοποιεί»), για μητέρα η οποία εμπεριέχει, επαγρυπνά. Το περιβάλλον-πρωτίστως η μητέρα-οφείλει να παρουσιάσει στο παιδί τον εξωτερικό κόσμο (εξωτερικές διεγέρσεις), διατηρώντας την αυταπάτη χωρίς την οποία η συνάντηση του παιδιού με την περιρρέουσα ατμόσφαιρα θα ήταν τραυματική. Οι έννοιες της αρκετά καλής μητρικότητας και της επαγρυπνούσας μητέρας του Winnicott (1971), αφορούν στη μαμά που απαντά στο νεύμα του παιδιού, δίνοντάς του μία πρόσκαιρη ψευδαίσθηση παντοδυναμίας. Είναι η λειτουργία της μητέρας η οποία δανείζει αναπαραστάσεις στο παιδί της, δίνει νοήματα, ευχαριστεί, γονιμοποιεί. Όταν η μαμά του απουσιάζει (επικίνδυνη πραγματικότητα), καλώς εχόντων των πραγμάτων, το παιδί είναι σε θέση να την βρίσκει μέσα του, να την φαντάζεται να το φροντίζει, δύναται να αναπαριστά την απουσία της, είναι ικανό να ευχαριστείται. Έχει δυνατότητες ψευδαισθητικής διαφυγής από αυτήν, δεν καθλώνεται στην τραυματική πραγματικότητα της απουσίας της. Πρόκειται για την αυτοερωτική κίνηση μιας **στροφής** της λιβιδούς **επί εαυτού** (θετική μορφή του ναρκισσισμού), μέσω της οποίας το αναπτυσσόμενο υποκείμενο **ενδοβάλλει/ εσωτερικεύει** το αντικείμενο. Τότε η φυσική απουσία της μητέρας γίνεται παρουσία μέσα του (έννοια του ψυχικού αντικείμενου). Τω όντι, διακρίνουμε ανάμεσα στην έννοια της απουσίας και σε αυτήν της απώλειας. Κατά τη λειτουργία της ψυχικής εργασίας, του μάχιμου Εγώ, η απώλεια, δηλαδή το κενό, το δεν έχω τίποτα, γίνεται απουσία (αυτό θα μου ξανάρθει), η απουσία του εξωτερικού αντικείμενου γίνεται εν δυνάμει παρουσία εντός του υποκειμένου. Ο Δημόπουλος (2013), σημειώνει ότι είναι μέσα από την διαδρομή προς την ψευδαισθητική ικανοποίηση που δομείται ο πυρήνας του Εγώ. Η εσωτερικεύση του αντικείμενου, πρωτίστως της μάνας, είναι μια αλεξιερθεστική λειτουργία. Ασταθείς εσωτερικεύσεις της αλεξιερθεστικής εργασίας των πρώτων αντικειμένων οδηγούν το υποκείμενο σε ανεπαρκές αλεξιερθεστικό οπότε η λειτουργία επαγρύπνησης δεν εξασφαλίζεται από το Εγώ. Κάθε ανθρώπινο όν έχει ανάγκη να εσωτερικεύσει την αναπαράσταση και των δύο γονέων, να ομοιάσει μαζί τους, προκειμένου να κατακτήσει απόλυτα και να εδραιώσει το αίσθημα της δικής του ταυτότητας. Τα συγκεκριμένα και τραυματικά γεγονότα της παιδικής ηλικίας θολώνουν αυτές τις διαδικασίες οπότε οι ταυτίσεις σχετικά με την ταυτότητα του φύλου και του σεξουαλικού ρόλου παραμένουν μερικές και συγκρουσιακές.

Ο Bion¹² (1967a) μιλάει για **ονειροπόληση**. Είναι η δυνατότητα της μητέρας να ονειροπολεί. Πρόκειται για την μαμά η οποία μπορεί να σκέπτεται και να δίνει νοήματα στις εντάσεις του μωρού της, που διαθέτει την

¹¹ Donald Winnicott : Βρετανός ψυχαναλυτής και παιδίατρος (1896 – 1971).

¹² Wilfred Bion : Άγγλος - Ινδός ψυχαναλυτής (Ινδία 1897 – Οξφόρδη 1979)

ικανότητα να επεξεργάζεται η ίδια ψυχικά τις ενστικτώδεις διεγέρσεις τις οποίες το παιδί προβάλλει επάνω της, να τις κρατάει, να τις μεταλλάσσει σε κάτι καλό και να τις επιστρέφει όχι σαν κακά αλλά σαν καλά στοιχεία. Είναι η μαμά η οποία μπορεί να σκέπτεται και να ερωτώνται επί των εντάσεων του μωρού της π.χ. γιατί κλαίει τώρα; μήπως πεινάει; μήπως κρυώνει; κ.λ.π. Δρα σαν οργανωτής δίνοντας νόημα, ένα περιεχόμενο στο χάος του παιδιού της. Ο Freud μας λέει ότι, σιγά – σιγά, αυτόν το ρόλο της επαγρυπνούσας ή ονειροπολούσας μητέρας θα τον αναλάβει το Εγώ του παιδιού της ως αποτέλεσμα εσωτερικεύσεων (εσωτερικεύση της μητρικής λειτουργίας). Με άλλα λόγια το Εγώ του παιδιού μέσω εσωτερικεύσεων αναλαμβάνει την επαγρύπνηση, αφού έχει σαν σκοπό να μην κατακλυστεί ο ψυχισμός από το άγχος (άγχος κατάρρευσης). Η επαγρύπνηση και η ονειροπόληση είναι σημαντικές μητρικές λειτουργίες.

Παραδείγματα

Ο Freud: μας δίνει το κλινικό παράδειγμα ενός παιδιού σε ένα σκοτεινό δωμάτιο. Ο θεός του είπε « *θα είμαι δίπλα σου, στο διπλανό δωμάτιο*». Το παιδί απάντησε «*δε με ενδιαφέρει, θέλω να σε βλέπω*». Έχουμε εδώ την ανάγκη της αντιληπτικής/ φυσικής παρουσίας του άλλου (αγκίστρωση στο εξωτερικό αντικείμενο): το αντικείμενο παύει να υπάρχει, όταν το παιδί δεν το βλέπει. Η απόσταση του αντικειμένου (θεός στο διπλανό δωμάτιο) θα βάλει σιγά – σιγά το παιδί του παραδείγματος σε διαδρομή **βολής μέσα από έξω** μια διαδικασία εσωτερικεύσης, μια ενδοψυχική διεργασία της σχέσης του με τον θεό. Το παιδί μπορεί προοδευτικά να ζει και να υπάρχει χωρίς τη φυσική/αντιληπτική παρουσία του θεού του : μπορεί να κάνει αναπαράσταση που σημαίνει ότι έχει το θεό (ή τη μητέρα του) στη φαντασία του. Αυτό είναι το τελευταίο απόκτημα : θυμάμαι τη μαμά μου, τη φαντάζομαι κ.λπ. με αποτέλεσμα να διατηρείται η συνέχεια του αντικείμενου.

Αν ο αναλυόμενος περιμένει όλες τις λύσεις από τον αναλυτή του, αυτό είναι ενδεικτικό μιας αγκίστρωσης στο εξωτερικό αντικείμενο: ο ασθενής εδώ δεν έχει εσωτερικεύσει, ενδοβάλλει¹³ την αναλυτική διαδικασία.

Freud: *Το παιδάκι με την κουβαρίστρα* (η περίπτωση “fort da”), μέσω της οποίας ο Freud (1920), εισήγαγε το παιχνίδι ως τεχνική στην ψυχανάλυση των παιδιών. Ο εγγονός του Ernest που ήταν τότε δέκα οκτώ μηνών, έπαιζε όταν η μαμά του απουσίαζε: είχε στα χέρια του μια κουβαρίστρα δεμένη με μια κλωστή. Άφηνε να πέσει τη μπομπίνα κρατώντας την με την κλωστή και μετά την ξανάφερνε πάνω του. Παράλληλα έλεγε « fort – da » (« εκεί-κάτω – εκεί », με την έννοια « μακριά – κοντά»/ «έφυγε-επέστρεψε» ή « όχι εκεί – εκεί »), και συνέχιζε με αυτόν τον επαναλαμβανόμενο τρόπο. Το παιχνίδι συμβόλιζε την αλληλοδιαδοχή και επανάληψη της παρουσίας- απουσίας της μαμάς του. Το παιδί, το οποίο εκείνη την περίοδο ξεκινούσε να κατακτήσει τον έλεγχο της ομιλίας, ξαναζούσε παίζοντας την επανεμφάνιση της μαμάς του και τον ερχομό της αναπαράγοντας τον τραυματισμό της εξαφάνισής της, μολοντί αυτό ήταν δυσφορικό. Η σκηνή αποσκοπούσε στον θηλασμό τον οποίο το παιδί, με αυτόν τον τρόπο, ξαναζούσε ψευδαισθητικά. Μέσω του παιχνιδιού κατάφερε να λάβει υπόψη, την αρχή της πραγματικότητας (απουσία της μαμάς-απώλεια του μαστού), αλλά παράλληλα να ικανοποιεί συμβολικά και την ενορμητικότητά του, καθώς η μαμά/κουβαρίστρα επέστρεφε. Μέσα από το πήγαινε έλα της κουβαρίστρας προσπαθούσε συμβολικά μέσω αυτού του παιχνιδιού να *εσωτερικεύσει* τη μαμά που έχανε : το αντικείμενο εξαφανιζόταν, αλλά το ξανα – έβρισκε. Το παιδί προσπαθεί να βάλει το αντικείμενο μέσα στη ζωή του: παίζει ώσπου να δομηθεί μια σχέση με το αντικείμενο.

ΚΛΙΝΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

-Άνδρας που έβλεπα, σε ψυχοθεραπεία : « *Αυτό το σαββατοκύριακο δούλεψα αρκετά, είχε πέσει αρκετή δουλειά, έφυγε και ένα από τους συνεργάτες μου για τον στρατό και αυτό μου δημιούργησε κάποιο κενό*». Ιδού το ναρκισσιστικό επίπεδο (προοιδιπόδεια φάση) : είναι σ' αυτό το στάδιο που γίνεται η δόμηση του Εγώ. Ο ασθενής φαίνεται να έχει ελλείψεις σε αυτό το επίπεδο: όταν φεύγει ένας συνεργάτης, νιώθει κενό που σημαίνει ότι έχει δυσκολία να ζήσει , να υπάρξει χωρίς τη φυσική παρουσία του άλλου. Είναι μια δυσκολία με το αντικείμενο σε πολύ πρώιμο επίπεδο: είμαι καλά με τον άλλο, όταν τον έχω δίπλα μου, διαφορετικά

¹³ Ενδοβολή : διαδρομή αντίθετη από την αγκίστρωση στο εξωτερικό / πραγματικό αντικείμενο. Η ενδοβολή είναι αυτό που εμείς διεργαζόμαστε σε σχέση με το αντικείμενο (απόσταση από το πραγματικό αντικείμενο).

συμβαίνει το αντίθετο. Εδώ χωλαίνουν οι εσωτερικεύσεις. Σε μια άλλη συνεδρία, ο ίδιος ασθενής μετέδωσε : «...μετά συναντήθηκα με μια φίλη μου για να πιούμε καφέ. με αυτήν δεν είχα ούτε έχω κάποια σχέση...». Πρόκειται για φίλη στο ναρκισσιστικό επίπεδο, δεν αφορά στο γεννητικό αντικείμενο δηλ. αντικείμενο επιθυμίας , αλλά είναι ένα αντικείμενο ανάγκης χάριν στο οποίο θα επιβιώσω, θα ζήσω, θα υπάρξω. Βρισκόμαστε εδώ στο ναρκισσιστικό επίπεδο, πρόκειται για ναρκισσιστική επιλογή αντικειμένου (αντικείμενο ανάγκης): επιλέγω ένα εξωτερικό αντικείμενο για να υπάρξω.

Το ναρκισσιστικό αντικείμενο δεν εσωτερικεύεται, δηλαδή δεν σχετίζομαι μαζί του, δεν πρόκειται για αντικείμενο επιθυμίας, δεν έχω **επιλεκτική** σχέση μαζί του, όπως με το αντικείμενο με το οποίο ταυτίζομαι. Παρομοίως δεν εσωτερικεύεται το *εξωτερικό* αντικείμενο που επιλέγω να έχω για **καθρέπτη** μου : χρειάζομαι τον καθρέπτη μου για να καθρεπτίζομαι . Εδώ το αντικείμενο επιλέγεται κατά το μοντέλο του ίδιου του υποκειμένου και λειτουργεί σαν άλλος εαυτός: αγαπάω τον άλλο στο μέτρο που με καθρεπτίζει, εδώ είναι ο εαυτός μου τον οποίο παίρνω ολόκληρο.

Επίσης στην **ανακλιτική επιλογή** αντικειμένου χρειάζομαι την παρουσία του εξωτερικού αντικειμένου στο οποίο στηρίζομαι/ ανακλίνω. Δεν μπορούμε να μιλάμε για ταύτιση/ εσωτερίκευση στο μέτρο που το αντικείμενο παραμένει εξωτερικό, π.χ η φροντίδα της μάνας μου. Η μάνα μου είναι το ανακλιτικό αντικείμενο: όταν την φροντίδα της μάνας μου δεν μπορώ να την *ενδο – βάλω* και να την κάνω φροντίδα για τον εαυτό μου, τότε πρέπει να στηρίζομαι σε αυτήν, να ανακλίνω, πρόκειται για εξωτερικό αντικείμενο. Αυτό δεν είναι ταύτιση. Ταύτιση θα ήταν, αν η φροντίδα της μάνας μου, δηλαδή του ανακλιτικού αντικειμένου, είχε γίνει φροντίδα από εμένα για εμένα (εσωτερίκευση της μητρικής φροντίδας).

Ο Freud το 1914 μελετώντας την έννοια του ναρκισσισμού, διαφοροποιούσε την ερωτική ζωή στον άντρα και τη γυναίκα. Υποστήριζε ότι τα πρώτα σεξουαλικά αντικείμενα του παιδιού τα αποτελούν αυτά ακριβώς τα οποία ενέχονται στη διατροφή, την φροντίδα και την προστασία του, άλλως ειπείν αυτά επί των οποίων το βρέφος ερείδεται στα πρώτα βήματά του. Αυτό είναι ένα πρότυπο σχέσεων το οποίο πολλοί άνθρωποι θα ακολουθήσουν στην ερωτική ζωή τους, γυρεύοντας κατά βάθος στο αντικείμενο του πόθου την τροφοδοτική/τροφό γυναίκα ή τον προστάτη άντρα. Πρόκειται για τον ανακλιτικό τύπο επιλογής του αντικειμένου, ο οποίος είναι κατεξοχήν αντικειμενοτρόπος, στοχεύει δηλαδή στη σχέση του υποκειμένου με κάποιον άλλο. Εντούτοις, άνθρωποι με διαταραγμένη ψυχοσεξουαλική εξέλιξη επιλέγουν το μεταγενέστερο ερωτικό αντικείμενο με πρότυπο όχι τη μητέρα ή τον προστάτη (την ετερότητα), αλλά τον εαυτό τους προάγοντας τοιούτοτρόπως μια ναρκισσιστική επιλογή αντικειμένου. Ο στόχος και η ικανοποίηση ενός ανθρώπου στη ναρκισσιστική επιλογή αντικειμένου είναι πρωτίστως να αγαπηθεί από έναν άλλον άνθρωπο.

Στη ναρκισσιστική επιλογή αντικειμένου αγαπάει κανείς αυτό που είναι ο ίδιος (τον εαυτόν του), αυτό που ήταν κάποτε ο ίδιος και το έχασε, αυτό που θα επιθυμούσε να είναι ή το πρόσωπο εκείνο που είναι ένα μέρος του εαυτού του ή που διαθέτει χαρίσματα τα οποία του λείπουν. Σε κάθε άνθρωπο είναι ανοιχτοί και οι δύο δρόμοι επιλογής του αντικειμένου, ο ανακλιτικός και ο ναρκισσιστικός, και μπορεί να προτιμηθεί ο ένας ή ο άλλος. Τω όντι, ο Freud διατεινόταν ότι ο άνθρωπος έχει δύο σεξουαλικά αντικείμενα στα οποία στοχεύει, τον εαυτόν του και την γυναίκα που τον φροντίζει. Ο πλήρης έρωτας προς το αντικείμενο σύμφωνα με τον

ανακλιτικό τύπο είναι χαρακτηριστικός κυρίως για τον άντρα και λαμβάνει χώρα με πρότυπο την μητέρα του. Σε αυτήν την περίπτωση ο άνδρας υπερτιμά σεξουαλικά το αντικείμενο του πόθου του γεγονός το οποίο δεν αποτελεί παρά μετάθεση/μετατόπιση του δικού του πρωταρχικού παιδικού ναρκισσισμού στο αντικείμενο της επιθυμίας.

Εν κατακλείδι, στην ανακλιτική και ναρκισσιστική επιλογή αντικειμένου το αντικείμενο παραμένει εξωτερικό/ χρηστικό, το έχω ανάγκη, δεν εσωτερικεύεται.

Για να μπορέσω να εσωτερικεύσω το αντικείμενο, πρέπει να πάρω απόσταση από αυτό. Ένα αντικείμενο που δεν εσωτερικεύεται δεν μπορώ να το αποχωριστώ, κρατάω το αντικείμενο φορτισμένο εξωτερικά. Με ένα τέτοιο αντικείμενο κρατώ συνεχώς μια άλυτη αμφιθυμική σχέση: το φορτισμένο αμφιθυμικά αντικείμενο δεν μπορώ να το εγκαταλείψω. Η εγκατάλειψη προϋποθέτει την αποσεξουαλικοποίηση/ αποεπένδυση του αντικειμένου. Το υποκείμενο βρίσκεται ως προς το αμφιθυμικό αντικείμενο σε μια διαρκή διάθεση επίθεσης, σε ένα διαρκή θυμό. Όταν αδυνατεί να εσωτερικεύσει, τότε ο ψυχικός του χώρος παραμένει κενός από πλευράς εσωτερικών αντικειμένων αλλά υπερπλήρης από πλευράς διεγέρσεων / εντάσεων: η αδυναμία εσωτερικεύσεων και μεταλλάξεων των ενορμήσεων βιώνεται ως **βάρος** των ενορμήσεων: το αντικείμενο το οποίο δε μπορώ να εσωτερικεύσω παραμένει εξωτερικό/φυσικό και ως εκ τούτου είναι διεγερτικό /ερεθιστικό.

ΚΛΙΝΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

-Γυναίκα στον τρίτο χρόνο ψυχοθεραπείας : «...νομίζω ότι είμαι καλά. τελείωσα τη μετακόμιση... «στη θεραπεία είχα πολλά αποτελέσματα. σε δύο χρόνια έκανα πράγματα που δεν θα μπορούσα ποτέ να πιστέψω...» Λίγες συνεδρίες μετά «...σκεφτόμουν πώς θα σας το πω ... αυτήν την περίοδο αυτά τα χρήματα (της θεραπείας) είναι πολλά για μένα...σταμάτησα ακόμα και τη γυναίκα που μου καθάριζε το σπίτι... Σε μια μεθύτερη συνεδρία είπε η ασθενής «...«ζέρετε εσείς τι σημαίνει μετακόμιση»,. Αυτό το «ζέρετε εσείς...» είναι, μεταξύ άλλων, ένδειξη ότι η ασθενής αρχίζει να εσωτερικεύει τη θεραπευτική διαδικασία και τον θεραπευτή (ταύτιση μαζί του). Δυσκολεύεται τότε να δεσμευτεί μαζί του, ¹⁴ «θολώνει» τον θεραπευτή της να μην την κρατήσει, γιατί διαφορετικά θα νιώσει εξαρτημένη από αυτόν.

-Άνδρας σε ανάλυση, παντρεμένος με μωρό. Σχετικά με τη γυναίκα του μετέδωσε σε κάποιον συνεδρία: « τις προάλλες της μίλησα άσχημα, δεν θέλω το παιδί να βρίσκεται μπροστά σε τέτοιες σκηνές. Είπε το μικρό : ‘ είναι καλό παιδί η μαμά.’». Το παιδί προσπαθεί να βάλει το αντικείμενο μέσα του (εσωτερικεύση): **το αντικείμενο εσωτερικεύεται μόνον όταν βιώνεται ως «καλό».**

¹⁴ Παθολογία των **οριακών** ασθενών : όταν πρόκειται να περάσουν από το κακό αντικείμενο στο καλό (θετική μεταβίβαση στην ανάλυση), δεν αντέχουν το ενδιάμεσο κενό, τον λανθάνοντα χώρο από το κακό στο καλό οπότε προτιμούν να μείνουν με το κακό αντικείμενο. Προκειμένου αυτό να μην τους «βαραινεί» , φεύγουν από την ανάλυση. Κατά τους Rosenfeld και Kerneberg , όταν ο αναλυόμενος αισθανθεί το θεραπευτή του σαν καλό αντικείμενο, σαν χρήσιμο , αισθάνεται φόβο για τον αναλυτή και φόβο εξάρτησης από αυτόν : οι οριακοί / ψυχωτικοί ασθενείς συχνά διακόπτουν μόλις αρχίζουν να παίρνουν κάποια αποτελέσματα από την θεραπεία. Ο Freud μίλησε για **αρνητική θεραπευτική αντίδραση** : διαπίστωσε πως κάποιοι ασθενείς του οι οποίοι είχαν κάποια βελτίωση, σαν να αντιδρούσαν σε αυτήν και τότε χειροτέρευαν, κυρίως όταν αυτή η βελτίωση ρηματοποιείτο. Απέδωσε αυτήν την αντίδραση στο ασυνείδητο, σε συναισθήματα ενοχής. Βαθεία συναισθήματα ενοχής βασάνιζαν και εμπόδιζαν αυτούς τους ανθρώπους να είναι καλά : με το να είναι άρρωστοι τιμωρούνταν, «ξεπλήρωναν» την ενοχή τους.

-Άνδρας σε θεραπεία, (τον έβλεπα στο γραφείο της βούλας): « άνοιξε η μέρα...ωραία περιοχή η Βούλα... καθώς ερχόμουν μύριζε η θάλασσα, μοιάζει με την Ηλιούπολη». Είναι ο ασθενής ο οποίος «ανοίγει». Πρόκειται για διαδικασία εσωτερικεύσης: κινείται στο να έρθει κοντά στο θεραπευτή του (Ηλιούπολη – Βούλα) : είναι μια κίνηση εσωτερικεύσης. Ο ασθενής μετέδωσε «...όταν βγαίναμε από τον κινηματογράφο κάτι μου είπε η κοπέλα μου και σαν να ένιωσα ζαλάδες...». Εδώ έχουμε, ενδεχομένως, ένα μηχανισμό **μετάθεσης** που περιέχεται αναπόφευκτα στη μεταβίβαση: γίνεται σύνδεση της φιλενάδας του με τον θεραπευτή του. Ο ασθενής ζαλίζεται προφανώς από αυτά που του λέει ο θεραπευτής του, ζαλίζεται με όσα γίνονται ανάμεσα τους, ζαλίζεται όταν « ανοίγει » για να τον εσωτερικεύσει. Είπε σε μιαν άλλη συνεδρία « ο πατέρας μου βιάζεται και μου το έχει μεταδώσει, μοιάζω σε αυτό με τον πατέρα μου. Έχει όμως αυτό κάποιο νόημα;». Τη λέξη «νόημα» την είχε χρησιμοποιήσει προηγουμένως ο θεραπευτής στη συνεδρία και στη συνέχεια τη χρησιμοποίησε και ο ίδιος: ο ασθενής δεν «πετάει» τον θεραπευτή του, ιδού η διαδικασία εσωτερικεύσής του.

-Νεαρή γυναίκα διαγνωσμένη με συστηματικό ερυθρηματώδη λύκο. Μετά από μερικές εβδομάδες θεραπείας έφθασαν οι καλοκαιρινές διακοπές. Τον Σεπτέμβρη μετά τις διακοπές, δεν ήρθε στις δύο πρώτες προκαθορισμένες συνεδρίες. Ο ψυχοθεραπευτής της τηλεφώνησε και, όταν τελικά ήρθε στη συνεδρία, μίλησε με θετικό πρόσημο για το ενδιαφέρον του θεραπευτή. Φαίνεται πως το υποκείμενο κρατά μια άλυτη, αμφιθυμική σχέση με ένα αντικείμενο όταν αυτό δεν δείχνει ενδιαφέρον. Αυτό, το αμφιθυμικό, είναι ένα αντικείμενο το οποίο δεν μπορεί να εσωτερικευτεί, το υποκείμενο βρίσκεται απέναντί του με μια τάση επιθετικότητας και ένα διαρκή θυμό. Αντίθετα, το ενδιαφέρον του θεραπευτή έσωσε τα πράγματα, άνοιξε δρόμους εσωτερικεύσης του αντικειμένου. Η ασθενής «χωλαίνει» όταν ο άλλος δεν ενδιαφέρεται.

Όταν το παιδί έχει διαταραγμένη σχέση με τη μητέρα του ή με μητρικό πρότυπο, τότε δεν δέχεται αυτό που εκείνη του δίνει, δεν το κρατά, κάνει την **αποβολή** του. Πρόκειται για αυτό που το Εγώ - ευχαρίστηση¹⁵ πετάει, δηλαδή η τροφή που δεν κρατιέται (εμετός, κολικοί)¹⁶. Έχει μια διαταραγμένη σχέση με την τροφή (ο τρόπος που ζει το πρόσωπο που το τρέφει): αυτό που μπαίνει μέσα του, του δημιουργεί ασφυξία, πόνο και διάθεση αποβολής.

Ότι το υποκείμενο **αποβάλλει** μπορεί:

α) να **καταστρέφεται** : πρόκειται για χώρο της σκέψης που καταστρέφεται, και οδηγεί στην χρηστική σκέψη¹⁷.

β) να **επιστρέφει** μέσω απειλητικού/διωκτικού αντικειμένου στο οποίο να κατατέθηκαν αυτά τα οποία είναι ανυπόφορα. Πρόκειται για την **προβολή**. Αν κάποιος χρησιμοποιεί συστηματικά την προβολή (παρανοϊκός τρόπος) αυτό σημαίνει ότι έχει εσωτερικεύσει

¹⁵ Ο Freud το 1911 διέκρινε ανάμεσα σε ένα **Εγώ – Ευχαρίστηση** που δεν μπορεί τίποτα άλλο να κάνει παρά να επιθυμεί να κερδίζει την ευχαρίστηση και να αποφεύγει τη δυσαρέσκεια και σ' ένα **Εγώ – Πραγματικότητα** που δεν μπορεί τίποτα άλλο να κάνει παρά να τείνει προς το χρήσιμο και ωφέλιμο και να αποφεύγει τις βλάβες με όπλο τη ρεαλιστική σκέψη.

¹⁶ Ο τρόπος που λειτουργεί ο ψυχισμός τα πρώτα χρόνια είναι κοντά στις **σωματικές** λειτουργίες. Ένα μωρό που ζει εντάσεις, τις διαπραγματεύεται σωματικά . Αν πάρεις ένα παιδί από ένα περιβάλλον στο άλλο, οι κολικοί του καταπραΰνονται.

¹⁷ Σκέψη φτωχή από συγκινήσεις, φαντασία, αναπαραστάσεις που δεν τροφοδοτείται από αυτές όπως ο «αγρός που δεν αρδεύεται».

στοιχεία που δεν αντέχει (τραυματικές εσωτερικεύσεις): το Εγώ δεν άντεξε τη διαχείριση αυτών των στοιχείων.

Στον μη ψυχωτικό ψυχισμό (νεύρωση) έχουμε, κατά Freud, μια ισόρροπη λειτουργία προβολών – ενδοβολών: προβάλλω και ενδοβάλλω περίπου με την ίδια συχνότητα και ένταση, πρόκειται για ένα *πάρε – δώσε*. Στο νευρωτικό άτομο τα πράγματα παίζονται/κρατιώνται μέσα στον ψυχισμό του μέσω της *απόθησης*¹⁸. Η απόθεση είναι ένας νευρωτικός μηχανισμός, ο νευρωτικός κρατάει το αντικείμενο μέσα του. Αντίθετα, στον ψυχωτικό, πιο πολύ λειτουργεί η *προβολή*, δηλαδή πιο πολύ «πετάω»: ο ψυχωτικός προσπαθεί να ξεφορτωθεί τα πράγματα, οι εσωτερικεύσεις απορρίπτονται ή υπάρχουν εσωτερικεύσεις, αλλά το Εγώ αμύνεται σ' αυτές.

Εν κατακλείδι, στην ψύχωση, με την *προβολή*, το άτομο «πετάει» τα πράγματα «έξω». Πρόκειται εδώ για μια ουσιώδη διαφορά μεταξύ νεύρωσης και ψύχωσης.

Εκτός της **αποβολής** άλλη πιθανή έκβαση είναι, όταν η σχέση μου με το αντικείμενο είναι διαταραγμένη και δεν έχω επαρκή ψυχική ετοιμότητα, αυτό που βάζω μέσα μου (μοντέλο της θρέψης), να μείνει αναλλοίωτο, να μην αφομοιωθεί, να μην τύχει κάποιας επεξεργασίας, να μη μεταλλαχτεί, οπότε τότε δεν μιλάμε για εσωτερικευση/ ενδοβολή, αλλά για **ενσωμάτωση**. Στην ενσωμάτωση βάζω το αντικείμενο ως έχει μέσα μου: δεν έχω **επιλεκτική** σχέση μαζί του, για αυτό δεν μπορώ να το αφομοιώσω, επειδή δεν μπορώ να το μεταβολίσω. Δεν υπάρχει *μεταλλαγή*, το πράγμα μένει αυτούσιο μέσα μου: *δεν μεταλλάσσεται ούτε το υποκείμενο, ούτε το αντικείμενο, το αντικείμενο κρατιέται σαν ξένο σώμα μέσα μου που απορροφά το Εγώ*: παίρνω το αντικείμενο ως έχει, όχι επιλεκτικά, επειδή δεν μπορώ να το έχω αλλιώς. Το «αλλιώς» σημαίνει μεταλλαγμένο, αφομοιωμένο. Εδώ δεν γίνεται επεξεργασία, μεταβολισμός, έτσι το αντικείμενο παραμένει «αχώνευτο», «*μου κάθεται στο στομάχι*», η «σκιά» του αντικειμένου πέφτει πάνω στο Εγώ μου βαριά και με βαραίνει (Freud). Τότε φέρομαι, κινούμαι, ζω σαν να είμαι αυτό που έβαλα μέσα μου. Εδώ χωλαίνουν οι ταυτίσεις, δηλαδή δεν είναι λειτουργικό αυτό που έχω πάρει. δεν είναι χρήσιμο.

Εν κατακλείδι, στην **φαντασίωση ενσωμάτωσης** δεν βρισκόμαστε στη διαδρομή των ταυτίσεων.

Η διαδικασία της **ενσωμάτωσης** έχει αρχή το στόμα (έχω ανάγκη το αντικείμενο -το τρώω) και άκρη τον πρωκτό (θέλω να αποβάλλω- θυμός). Κατά την Ποταμιάνου (1988) πρόκειται για φαντασίωση λιβιδινικά επενδεδυμένη, δηλαδή μέσω αυτής ικανοποιούμαι στο μέτρο που μου επιτρέπει να βάζω μέσα μου κάτι, να το **εγκυστώνω** και να έχω την ιδέα ότι μπορώ να το αφανίζω και να το συγκρατώ (ψευδαίσθηση παντοδυναμίας). Το αφανίζω έξω και το συγκρατώ μέσα μου: έτσι, μέσω της ενσωμάτωσης, χάνεται ως αντικείμενο. Ενσωμάτωση σημαίνει καταβρόχθιση. Καταβροχθίζοντας αφανίζω τον άλλο. Η **ενδοβολή** σημαίνει το να

¹⁸ Αμυντικός μηχανισμός της απόθησης : Διαδικασία μέσω της οποίας μια αναπαράσταση καθίσταται ασυνείδητη αντί να εξοβελίζεται, να «πετιέται» έξω, έτσι ώστε υφιστάμενη τροποποιήσεις και μεταβολές, να επιστρέψει στο χώρο του συνειδητού αναπαριστάμενη αλλιώς.

βάζει κάποιος μέσα στο στόμα του, το να καταπίνει, έτσι ώστε το επονεϊδιστο αντικείμενο να μετατρέπεται σε μια κοπρώδη μάζα, σε πραγματικά κόπρανα.

Συμπερασματικά

Η σχέση του Εγώ με το εξωτερικό αντικείμενο περιλαμβάνει την ενδοβολή/ εσωτερικευση του ή την ενσωμάτωση του. Προκύπτουν έτσι σύνθετες αντικειμενοτρόπες σχέσεις .

-Ενδοβολή/ Εσωτερικευση: Πρόκειται για την πρόσκτηση από το Εγώ ιδιοτήτων προσώπων από το περιβάλλον του ατόμου. Είναι η διαδικασία αποδοχής και υιοθέτησης από το άτομο εξωτερικών ιδεών, αξιών και κανόνων ενός άλλου ή άλλων σε βαθμό που να θεωρούνται στοιχεία της προσωπικότητας του.. Ένα εσωτερικευμένο αντικείμενο μπορεί να βιώνεται ως τιμωρητικό ως προς το Εγώ. Αυτό παραπέμπει στην έννοια του Υπερεγώ και πρωτίστως στην αυστηρότητα του (π.χ. εσωτερικευμένος αυστηρός πατρικός νόμος). Το Υπερεγώ αντιπροσωπεύει την εσωτερικευση των κανόνων της κοινωνίας. Σύμφωνα με τον Freud το Εγώ ενδοβάλλει φαντασιακά εξωτερικά αντικείμενα που είναι πηγές ευχαρίστησης π.χ. μέρη του σώματος των γονιών και προβάλλει, «πετάει έξω» ότι του προξενεί δυσφορία. Ενδοβάλλει την ενόρμηση της ζωής και προβάλλει την ενόρμηση του θανάτου . Οι ενόρμησης θανάτου αφορούν τις ώσεις /τάσεις αυτοκαταστροφής. Είναι αρχικά αυτοκαταστροφικές αλλά στη συνέχεια κατευθύνονται προς τα έξω και εκφράζονται υπό μορφήν επιθετικών και καταστροφικών ώσεων κατά του περιβάλλοντος. Οι ενόρμησης της ζωής αντιδιαστέλλονται στις ενόρμησης του θανάτου. Έχουν να κάνουν με ότι συνιστά τις σχέσεις, τη ζωή και τη διατήρηση της . Περιλαμβάνουν τις σεξουαλικές ενόρμησης και τις ενόρμησης της αυτοσυντήρησης (λήψη τροφής κλπ). Κατά την Klein το μωρό των πρώτων έξι μηνών (σχιζοπαρanoiειδής θέση) ενδοβάλλει αυτά τα καλά ή τα κακά (μερικά) αντικείμενα τα οποία το αγαπούν ή το μισούν. Η ενδοβολή του καλού αντικειμένου αποτελεί τη συνθήκη μιας κανονικής και αρμονικής ανάπτυξης. Το Εγώ τότε αποκτά ένα συνεχές αίσθημα ότι είναι αγαπητό. Πράγματι η πρώιμη ενδοβολή ενός καλού αντικειμένου (στήθος) δημιουργεί μια ευμενή εσωτερική κατάσταση η οποία επιτρέπει την ανάπτυξη του Εγώ. Το καλό αντικείμενο αφομοιώνεται στο Εγώ ή στην προσωπικότητα και δημιουργεί έναν ωφέλιμο πυρήνα. Η ενδοβολή πρωτίστως κακών αντικειμένων οδηγεί σε μια κατάσταση εσωτερικής διαταραχής και αποδιοργάνωσης που καταλήγει σε κατακερματισμό. Η ενδοβολή τέτοιων αντικειμένων καταλήγει στη δημιουργία μιας συνεχούς εσωτερικής απειλής που συχνά μεταφράζεται (εκφράζεται) με συμπτώματα υποχονδρίας .

-Ενσωμάτωση : Χαρακτηριστικός τύπος σχέσης κατά το στοματικό στάδιο κατά το οποίο το υποκείμενο αφήνει να εισβάλλει (φαντασιακά) στο σώμα του ένα αντικείμενο.

Γενικά στην ψυχανάλυση όταν αναφερόμαστε στην έννοια του αντικειμένου αυτό παραπέμπει στο **εσωτερικευμένο (ψυχικό) αντικείμενο:** το αντικείμενο είναι το ψυχικό (εσωτερικευμένο αντικείμενο).. Κατά την M.Klein προκύπτει ένας εσωτερικός κόσμος ο οποίος απαρτίζεται από τα ενδοβλημένα στο Εγώ αντικείμενα και τις αμφιθυμικές σχέσεις τις οποίες το Εγώ έχει διατηρεί μαζί τους. Οι καταστροφικές ενόρμησης του πρώιμου Εγώ βάλουν κατά των εσωτερικευμένων αυτών αντικειμένων οπότε αυτό απειλείται από αφανισμό φοβούμενο τα «αντίποινα» προερχόμενα απ'αυτά. **Klein:** Ο εσωτερικός (ψυχικός) μας κόσμος «κατοικείται» από αντικείμενα ενδοβληθέντα ή εσωτερικευμένα με τα οποία το Εγώ συντηρεί αντικειμενοτρόπες σχέσεις πάθους (αγάπης) και καταστροφής.

Για να φτιάξω το αντικείμενο πρέπει να το βρω πρώτα εξωτερικά ως αντιληπτικό ερέθισμα που έρχεται απ' έξω. Πρόκειται για το εξωτερικό αντικείμενο που με διεγείρει. Στη συνέχεια αυτό πρέπει να αποσυρθεί για να το φτιάξω πια μέσα μου. Στην απουσία του αντιληπτικού ερεθίσματος Θα έρθει η **αναπλήρωση** μέσω της **αναπαράστασης**. Είναι διπλή η επεξεργασία εγγραφής του αντικειμένου στον ψυχισμό:

-Εγγραφή του εξωτερικού αντιληπτικού ερεθίσματος στο συνειδητό: Αυτή δεν κρατάει παρά μόνο όσο κρατάει , όσο υπάρχει το εξωτερικό το αντιληπτικό αντικείμενο π.χ. όσο το παιδί βλέπει τη μαμά του. Όταν πάψει να την βλέπει χάνεται από το συνειδητό (εξαφάνιση του αντικειμένου).

-Εγγραφή στο ασυνείδητο: Θα κρατήσει για πάντα μέσω ενός μνημονικού ίχνους. Επενδύοντας στα μνημονικά ίχνη το υποκείμενο φτιάχνει (χτίζει) τα αντικείμενα μέσα του. Πρόκειται για τη διαδικασία της «**στροφής επί εαυτού**» διαμέσου της οποίας δομούνται οι **αναπαραστάσεις** του αντικειμένου. Επί παραδείγματι το βρέφος ψάχνει τη μαμά του, το στήθος, δεν τη βρίσκει, όποτε ψάχνει να τη βρει μέσα του. Επενδύοντας στα πρώτα μνημονικά ίχνη που άφησε η μαμά μέσα του το βρέφος αρχίζει να τη φαντάζεται και έτσι χτίζει το εσωτερικό (ή ψυχικό) αντικείμενο. Το πρώτο αντικείμενο, την πρώτη ικανοποίηση, δεν θα το βρεί ποτέ, είναι μυθική. Το αντικείμενο δεν το βρίσκω, το *ξανα-βρίσκω*. Το «ξανά» είναι η αναπαράσταση, η αναπαραγωγή του πρώτου αντικειμένου και συνιστά μια ψευδαισθητική ικανοποίηση της επιθυμίας.

Εσωτερικευμένο αντικείμενο : Πρόκειται για τις εσωτερικές **αναπαραστάσεις** των άλλων. Έτσι όταν αυτοί οι άλλοι είναι απόντες τα συναισθήματα, οι στόχοι, οι επιδιώξεις του Εγώ του υποκειμένου κατευθύνονται προς αυτά τα εσωτερικευμένα αντικείμενα. Το εσωτερικευμένο αντικείμενο δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Αποτελεί μια εσωτερική αναπαράσταση που έχει κάποιος για τους άλλους : το πώς τους ζει, τι τόπο πίνουν μέσα του, ποια νοήματα και σημασίες έχουν γι' αυτόν, πώς «σημαίνουν». Ο Heidegger (φιλόσοφος) επιμένει στην αναγκαιότητα του καθορισμού των σχέσεων με τα αντικείμενα περισσότερο όσον αφορά στο νόημά τους παρά σύμφωνα με τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά. Κάνει λόγο για «ερμηνευτική» κατά τις ψυχαναλυτικές ερμηνείες στην ψυχαναλυτική θεωρία: ως αναζήτηση μάλλον νοήματος παρά εξηγήσεως.

ΚΛΙΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Νεαρή γυναίκα σε θεραπεία. Κατά τους τελευταίους μήνες του πρώτου χρόνου φέρνει όνειρα όπου επιθυμεί τον άνδρα κάποιου φιλικού ζευγαριού ή ένα φίλο του Π. με τον οποίο έχει σχέση. Ταράζεται ή δυσανασχετεί με αυτά τα όνειρα. Πρόκειται για όνειρα οιδιπόδειου ενδιαφέροντος: επιθυμεί έναν άνδρα που όμως ανήκει σε άλλη γυναίκα. Η αιμομικτική ενόρμηση στοχεύει στον πατέρα ο οποίος ανήκει στη μητέρα. Ο πατέρας είναι το αντικείμενο της επιθυμίας και στο μέτρο που δεν μπορεί να τον έχει ως πραγματικό /εξωτερικό αντικείμενο οργανώνει μια εσωτερικευμένη αντικειμενοτρόπο σχέση μαζί του μέσω του ονείρου. Μπορεί δηλαδή να σχετίζεται μαζί του λανθανόντως, στη φαντασία της, παρά την απουσία του επί του πραγματικού. Ο φίλος του Π. συμβολίζει /αναπαριστά τον πατέρα. Η ασθενής ικανοποιείται ψευδαισθητικά. Ιδού η υστερική /νευρωτική τάξη των πραγμάτων. Η σχέση με το αντικείμενο διατηρείται ακέραια στο ασυνείδητο, μέσα της. Πρόκειται για πλήρη σχέση με το αντικείμενο. Στο ονειρικό της σενάριο υπάρχει ο άνδρας, ο άλλος, με τον οποίο η ασθενής επιθυμεί να συννευρεθεί. Δεν χάνει τα όρια της, διατηρεί και τον εαυτό της και τον άλλο. Στην υστερία /νεύρωση το υποκείμενο κρατάει το αντικείμενο. Η ασθενής δύνανται ν' αναπτύσσει σχέση με το θεραπευτή (μεταβίβαση). Το απαγορευμένο των ονείρων της ασθενούς αποτελεί ένδειξη μεταβιβαστικών κινήσεων (εξ ου και η δυσανασχέτησή της σχετικά με το περιεχόμενο των ονείρων).

Η **εσωτερίκευση του πρωταρχικού αντικειμένου** (μαμά) «χωλαίνει», όταν εκείνη είναι υπερπαρούσα, υπερδιεγείρουσα. Η διαδικασία αναπαράστασης /εσωτερίκευση εδώ δεν μπορεί να ολοκληρωθεί στο μέτρο κατά το οποίο προϋποθέτει την απουσία του αντικειμένου (το βρίσκω –το κτίζω- μέσα μου). Αν δε μπορώ να το αναπαραστήσω τότε το αντικείμενο παραμένει ένα εξωτερικό ερέθισμα οπότε τότε μου πέφτει βαρύ, ένα εξωτερικό αντικείμενο, δεν μπορώ να αντέξω την παρουσία του. Πρόκειται για το βάρος του εξωτερικού αντικειμένου. Η υπερπαρούσα-υπερδιεγείρουσα μαμά συντείνει στην ανεπαρκή ανάπτυξη του **αλεξιερηθιστικού συστήματος** του παιδιού (προστασία του οργανισμού από τις εξωτερικές διεγέρσεις, οι οποίες λόγω της έντασης τους, θα τους προξενούσαν βλάβη στον ψυχισμό του).

5. ΟΙ ΟΙΔΙΠΟΔΕΙΕΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

Η ψυχή προέρχεται από τις ταυτίσεις με τις ψυχές των γονιών. Κατά τον Freud το *Εγώ είναι* προϊόν ταυτίσεων, διαμέσου της επίδρασης του εξωτερικού κόσμου. Πρόκειται για την ιστορία των λιβιδινικών δεσμών που υφαίνονται, στο εσωτερικό του υποκειμένου, ανάμεσα στο Εγώ και τον άλλον. Η λύση του οιδιπόδειου συμπλέγματος¹⁹ αφορά στις *ταυτίσεις* με καθένα από τους δύο γονείς κάτι που οδηγεί σε ποικιλία και πολυμορφία δυνατοτήτων εξέλιξης.

5.1 Το αγόρι στο οιδιπόδειο

Στην εφηβεία κάτω από τις υπερεγωτικές απαγορεύσεις-καλώς εχόντων των πραγμάτων- η λιβιδινική /αιμομικτική επένδυση του μητρικού αντικείμενου από το αγόρι εκτρέπεται και αυτό επενδύει (μετάθεση) σε άλλα αντικείμενα . Κατά τον Freud το καθήκον του αγοριού είναι να μεταθέσει τις λιβιδινικές του επιθυμίες από τη μαμά προς ένα πραγματικό ξένο αντικείμενο. Επίσης, στο μέτρο που κρατά έχθρα στον μπαμπά του, καλείται να συνθηκολογήσει μαζί του ή να χειραφετηθεί για να βγει έξω από την καταπίεση του, αν τυχόν είχε υποταχθεί σε αυτόν. Υπάρχει περίπτωση ο νευρωτικός να αποτυγχάνει παντελώς σε αυτά τα καθήκοντα αν η λιβιδώσ παραμένει καθηλωμένη στα **παιδικά αντικείμενα**. Τότε ο γιος παραμένει σε όλη του τη ζωή «*λυγισμένος*» κάτω από την πατρική εξουσία και ανίκανος να μετατοπίσει τη λιβιδώ του σε ένα ξένο σεξουαλικό αντικείμενο.

Στο **θετικό Οιδιπόδειο** το μικρό αγόρι ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τον πατέρα του. Θα ήθελε να γίνει και να είναι σαν και αυτόν, να πάρει τη θέση του για να σχετιστεί με τη μητέρα (αντιπαλότητα με τον πατέρα αμοιθυμία). Η ενεργητική αυτή προδιάθεση του αγοριού για να πετύχει λιβιδινική ικανοποίηση, να συνουσιασθεί με το αντικείμενο επιθυμίας που είναι η μητέρα, προσκρούει σε κυρώσεις: πρόκειται για το φόβο πραγματοποίησης του ευνουχισμού (φόβος τιμωρίας, **άγχος ευνουχισμού**, υπερεγωτικός κίνδυνος εξ αιτίας της απαγορευμένης αιμομικτικής επιθυμίας). Αυτό σημαίνει ότι το Υπερεγώ²⁰ έχει ήδη αρχίσει να συγκροτείται , έχει δηλαδή λειτουργήσει η απαγόρευση μέσω *εσωτερίκευσης* του πατρικού νόμου στο αγόρι (ταύτιση). Ο πατρικός ή γονικός νόμος μέσω ενδοβολής στο Εγώ του υποκειμένου δημιουργεί τον πυρήνα του **Υπερεγώ**: ο γονιός δίνει στο παιδί κάποιες αρχές. Μια λύση, η λύσις οιδιπόδειου , προκειμένου το αγόρι να μη χάσει το πέος του, να μην τιμωρηθεί από τον πατρικό νόμο, είναι να γίνει αυτό το ίδιο ο νόμος, δηλαδή να ταυτιστεί μαζί του, να αποσεξουαλικοποιησει τον πατέρα. Το αγόρι γίνεται μέσω **ταυτίσεως** με τον πατέρα αυτό το ίδιο ο νόμος αντί να χρειάζεται να έχει το νόμο. Καθώς γίνεται ο νόμος ενεργοποιείται ο μηχανισμός της απώθησης στο ασυνείδητο της απαγορευμένης αιμομικτικής επιθυμίας.

Αν η μητέρα του αγοριού είναι πολύ «επάνω» του (υπερπληρούσα, υπερδιεγείρουσα, υπερπροστατευτική), δε θα το αφήσει να την αποχωριστεί. Στο αγόρι το πρώτο ερωτικό αντικείμενο είναι η μητέρα. Αυτή πρέπει να αφήσει το αγόρι να φύγει από κοντά της , να το διώξει από κοντά της, να μην το κρατήσει δικό της, ώστε να μπορέσει να την αποχωριστεί. Όταν η μητέρα είναι υπερπαρούσα στο αγόρι και ο πατέρας αδύναμος, δεν

¹⁹ **Οιδιπόδειο σύμπλεγμα** : επιθυμίες ερωτικές και επιθετικές του παιδιού προς τους γονείς του. Επιθυμία θανάτου του αντίζήλου που είναι ο γονιός του ίδιου φύλου και ερωτική επιθυμία για το γονιό του αντιθέτου φύλου (θετική μορφή του οιδιπόδειου). Επίσης το αντίθετο, δηλαδή αγάπη για το γονιό του ίδιου φύλου και μίσος, φθόνος, για το γονιό του αντιθέτου φύλου: αρνητική μορφή του οιδιπόδειου η οποία οδηγεί στην ομοφυλοφιλία. Οι δύο μορφές απαντώνται σε διαφορετικούς βαθμούς στην επονομαζόμενη πλήρη μορφή του οιδιπόδειου.

²⁰ **Υπερεγώ** : Αφορά σε μια από τις λειτουργίες του ψυχικού οργάνου κατά τον Freud (2^η τοπική). Ο ρόλος του είναι η λογοκρισία (δικαστής») του Εγώ.

μπαίνει ανάμεσα τους, ώστε το παιδί να **ταυτιστεί** μαζί του (ταύτιση με τον γονέα του ίδιου φύλου). Για να ωριμάσει σεξουαλικά το αγόρι πρέπει να εγκαταλείψει και να αλλάξει το **πρωτογενές αντικείμενο** : να αποεπενδύσει από τη μητέρα/ γυναίκα και να επενδύσει σε άλλη γυναίκα. Αυτό το πετυχαίνει μέσω των εφοδίων που παίρνει από τον πατέρα του: παίρνει στοιχεία από τον πατέρα του έτσι ώστε-μολονότι φοβάται- να μπορέσει να βρει άλλη γυναίκα και να κοινωνικοποιηθεί. Είναι ο φόβος της απώλειας του πέους (άγχος ευνουχισμού) ο οποίος κάνει το αγόρι να βρει άλλο αντικείμενο, πέραν του αιμομικτικού, διαφορετικά θα έμενε εκεί. Προκειμένου να χάσει το πέος του εξ αιτίας της αιμομικτικής επιθυμίας (πατέρας – τιμωρός « τι πας να κάνεις εκεί;») αφήνει τη μάνα του και ψάχνει να βρει άλλη γυναίκα. Το ερωτικό αντικείμενο για τον άνδρα είναι του ίδιου φύλου με το πρωτογενές αντικείμενο από το οποίο αποεπενδύει (μητέρα). Με ποια εφόδια θα το πετύχει αυτό; Πώς δηλαδή το αγόρι θα καταφέρει να βρει άλλο κορίτσι πέραν της μητέρας; Θα το πετύχει μέσω αυτών των εφοδίων που θα πάρει από τον πατέρα του (διεργασία ταύτισης) : θα πάρει **στοιχεία** από τον πατέρα του έτσι ώστε-μολονότι φοβάται- να μπορέσει να βρει άλλη γυναίκα και να κοινωνικοποιηθεί.

Εν κατακλείδι, το ερωτικό αντικείμενο για τον άνδρα είναι του ίδιου φύλου με το πρωτογενές αντικείμενο από το οποίο αποεπενδύει (μητέρα). Η αποεπένδυση από το πρωτογενές αντικείμενο δίνει ώση σε μια προϊούσα φορά. Αυτή η απόσταση δεν είναι απλή διαδικασία, και προϋποθέτει :α) Η μητέρα να το επιτρέψει β) Ο πατέρας να παρέμβει, να μπει ανάμεσά τους και «ξεκολλώντας» τους να δημιουργήσει τον κατάλληλο χώρο για να μπει άλλη γυναίκα. Όταν ο πατέρας είναι περισσότερο ισχυρός από όσο χρειάζεται (καθυποτάσων, με συνέπεια το άγχος ευνουχισμού στο αποκορύφωμα του), τότε το αγόρι παραλύει από το φόβο του για τον πατέρα. Παραδίδεται σ' αυτόν μαζοχιστικά και δέχεται να του κάνει ότι και στη μητέρα του. Το αγόρι παίρνει έτσι τη θέση της μητέρας, *υπό την πίεση ενός εκσεσημασμένου άγχους ευνουχισμού*. Εδώ το παιδί δεν έρχεται σε σύγκρουση με τον πατέρα, αλλά υποτάσσεται σε αυτό. Πρόκειται για συγκυρίες οι οποίες μπορεί να οδηγούν στην **οιδιπόδεια ομοφυλοφιλία**. Εδώ πρόκειται για ομοφυλόφιλη επένδυση μέσω ταύτισης με τη μητέρα : η επιλογή αντικειμένου είναι ο πατέρας, άλλως ειπείν είναι «αυτό που επιθυμεί να έχει» το αγόρι συνθήκη η οποία διαφέρει από την ταύτιση με τον πατέρα, δηλ. «αυτό που επιθυμεί το αγόρι να είναι». Είναι μια **παθητική** κίνηση (αρνητικό οιδιπόδειο) σε αντιδιαστολή με αυτήν της ομοίωσης με τον πατέρα που είναι **ενεργητική**. Αφορά σε ομοφυλόφιλη επένδυση μέσω **ταύτισης** με τη μητέρα: εδώ η **επιλογή** του αντικειμένου (αυτό που επιθυμώ να έχω) είναι ο πατέρας. Το αγόρι παίρνει έτσι τη θέση της μητέρας, *υπό την πίεση του άγχους ευνουχισμού*. Όταν το αγόρι εξομοιώνεται με τη μητέρα του τότε παύει να βρίσκεται αντιμέτωπο με την απαγόρευση «να μην κοιμηθείς με τη μητέρα σου».

Η **ανεπαρκής μαμά** (μη επαγρυπνούσα, μη ονειροπολούσα) δεν μπορεί να τροφοδοτήσει επαρκώς το αγόρι με **αναπαραστάσεις**, δε *γονιμοποιεί* ψυχικά το αγόρι, το απορρίπτει. Ο γιός της δεν μπορεί να επεξεργαστεί τις δυσκολίες του, δεν φτάνει να συμβολοποιήσει / αναπαραστήσει το υπερερωτικό άγχος ευνουχισμού, που προκύπτει εξαιτίας της επιθυμίας του για αυτήν την ίδια. Το παιδί δε μπορεί να κάνει *αφαίρεση* του άγχους, αλλά το ζει σαν πραγματικό φόβο (τραυματικό), βρίσκεται σε διαρκή αγωνία μιας επί του πραγματικού απώλειας των γεννητικών του οργάνων. Σε αυτήν την περίπτωση το άγχος ευνουχισμού είναι τέτοιου βαθμού, πραγματικών διαστάσεων, ώστε να μην επιτρέπει στο αγόρι τη σύγκρουση με τον πατέρα. Για να αποφύγει «να του τα κόψει» το αγόρι μπορεί να υποτάσσεται αμαχητί στην ομοφυλοφιλία («*μαμαπά μπες μέσα μου, αρκεί να μου αφήσεις το πέος μου*»).

Η μαμά που δεν τροφοδοτεί αναπαραστατικά το αγόρι της δεν το ευχαριστεί, ώστε να εσωτερικεύσει ν' αναπτύξει τη φαντασία του και να μεγαλώσει. Κάτω απ' αυτές τις στερητικές συνθήκες το παιδί μπορεί να κατευθύνεται στον πατέρα: *καταφυγή στο πατρικό αντικείμενο ελλείψει μητρικού αντικειμένου, έτσι ώστε να μπορέσει να πάρει αυτό που δεν πήρε από τη μητέρα, δηλαδή ευχαρίστηση*. Εδώ ο πατέρας δεν είναι αντικείμενο από το οποίο το αγόρι θα πάρει, θα επιλέξει το ρόλο της πατρικής λειτουργίας (ταύτιση), αλλά ομοφυλόφιλο αντικείμενο στο οποίο θα «κολλήσει» για να ευχαριστηθεί (σεξουαλικοποίηση του πατέρα). Αντίθετα, όταν η μητέρα είναι **επαρκής** το γονιμοποιεί. Σε αυτήν την περίπτωση η συνάντηση του παιδιού με τον πατέρα γίνεται με προϋποθέσεις επαρκούς εσωτερίκευσης του άγχους ευνουχισμού: το αγόρι θα **συγκρουστεί** με τον πατέρα σαν *ίσος προς ίσον*, θα επιλέξει τα ανδρικά πατρικά στοιχεία και θα πορευτεί αυτόνομα (λύσις του οιδιπόδειου).

Στα πλαίσια του *αρνητικού οιδιπόδειου* το αγόρι έχει ερωτικές /ομόφυλες βλέψεις προς τον πατέρα του. Η προβληματική εδώ είναι: *τον έχω*, δηλαδή δεν είμαι ακόμα ο πατέρας μου, δεν είμαι *σαν τον πατέρα μου*. Πρόκειται για την επιλογή του πατέρα ως αντικειμένου λιβιδινικών επενδύσεων: *αυτό που το αγόρι θα ήθελε να έχει*. Στο μέτρο κατά το οποίο έχουν αρχίσει να λειτουργούν οι απαγορεύσεις (Υπερεγώ, προβληματική συγκρούσεων μεταξύ επιθυμίας και απαγορεύσεων), οι καθηλώσεις της επιθυμίας του αγοριού για τον πατέρα απαλύνονται: εκείνος παύει να γίνεται αυτό που το αγόρι θέλει να αποκτήσει. Με άλλα λόγια αποτραβά, αποσύρει τις επενδύσεις που είχε πάνω στο αντικείμενο «πατέρας»: αφήνει εγκαταλείπει αυτό που επιθυμεί. Ιδού η προβληματική πένθους²¹, εφόσον απαγορεύονται οι επιθυμίες (υπερεγωτικός κίνδυνος). Μετά την *απώλεια του αντικειμένου ως σεξουαλικού αντικείμενου* (αντικείμενο επιθυμίας), αρχίζουν **ενεργητικές κινήσεις ταύτισης**, δηλαδή το αγόρι γίνεται όμοιος μαζί του. Ιδού η **ταύτιση** με τον πατέρα, αυτό που το αγόρι θα ήθελε να είναι: το αρνητικό οιδιπόδειο έχει ξεπεραστεί. Συμπερασματικά, κατά τη λύση του θετικού οιδιποδείου συμπλέγματος η εγκατάλειψη/απώλεια του ετερόφυλου γονιού ως ερωτικού/σεξουαλικοποιημένου αντικειμένου, προϋποθέτει τη ταύτιση μαζί του (το υποκείμενο γίνεται αυτό που δε μπορεί να έχει), και την **ενδοβολή** του αντίπαλου/ομόφυλου γονιού στο Υπερεγώ.

Επομένως, η προβληματική αλλάζει μέσω των κινήσεων ταύτισης: μετάβαση από αυτό που θα ήθελα να έχω (σεξουαλικό αντικείμενο) σε αυτό που θα ήθελα να είμαι²²(μέσω *αποσεξουαλικοποίησης και μετουσίωσης*²³ των λιβιδινικών τάσεων. Οι μετουσιωμένες ενορμήσεις είναι λιβιδινικές ώσεις ανεσταλμένες ως προς τον σκοπό τους. Γίνεται κατανοητό ότι η ταύτιση τροποποιεί την ασυνείδητη σχέση του υποκειμένου με το αντικείμενο: *το «έχω το αντικείμενο» γίνεται «είμαι σαν το αντικείμενο»*. Αρχικά το υποκείμενο επιθυμεί το αντικείμενο και μέσω μιας προβληματικής συγκρούσεων (λειτουργία Υπερεγώ) *αφήνει αυτό που επιθυμεί* και ταυτίζεται μαζί του (ταύτιση με τον γονέα του ίδιου φύλου). **Εν κατακλείδι, η ταύτιση είναι απόρροια συγκρούσεων ανάμεσα στην επιθυμία του υποκειμένου για το αντικείμενο και την απολιβιδινοποίηση του.**

Διακρίνουμε ανάμεσα στην επένδυση του αντικειμένου (*λιβιδινοποίηση, σεξουαλικοποίηση*) και την **ταύτιση**: το «*θέλω να σε έχω*» διαφέρει από το «*θέλω να είμαι όπως εσύ*».

²¹ Για ταυτίσεις μιλάμε σε σχέση με το **πένθος** του αντικειμένου. Πράγματι στις ταυτίσεις χάνω το αντικείμενο ως αντικείμενο φορτίσεων δηλ. ως εξωτερικό αντικείμενο : προκύπτει τότε ένας **ψυχικός πόνος** που κάποια άτομα δεν αντέχουν. Όταν δεν διενεργείται το πένθος του αντικειμένου οι ταυτίσεις πάσχουν. Όσο το αντικείμενο δεν εσωτερικεύεται τόσο με φθείρει και δε με αφήνει να ησυχάσω, άρα δεν μπορώ να ταυτιστώ. Η διέγερση δεν επιτρέπει την ταύτιση. Στην περίπτωση που το αντικείμενο είναι διεγερτικό μιλάμε για ενσωμάτωση: το υποκείμενο ενσωματώνει το αντικείμενο φανταστικά μέσα του. Αυτό δεν σημαίνει πως έχει ταυτιστεί μαζί του.

²² Στις πρώτες φάσεις της ζωής του παιδιού, το στήθος είναι ένα κομμάτι του Εγώ : είμαι το στήθος. Αργότερα θα έρθει το «*έχω το στήθος*» δηλαδή δεν είμαι. Η απώλεια του αντικειμένου (*απογαλακτισμός*) θα οδηγήσει το παιδί πάλι στο είμαι (*παλινδρόμηση*).

²³ Μετουσίωση : μηχανισμός άμυνας. Η ενόρμηση ονομάζεται μετουσιωμένη, όταν κινείται προς ένα καινούριο μη σεξουαλικό σκοπό ο οποίος στοχεύει σε αντικείμενα κοινωνικά, καταξιωμένα και αποδεκτά.

Στην περίπτωση του αγοριού, η σεξουαλική επιλογή του αντικειμένου «πατέρας» *παλινδρομεί* και είναι τότε η **ταύτιση** η οποία παίρνει τη θέση της. Αν το αγόρι έχει ομόφυλες επιθυμίες για τον πατέρα του και ξαφνικά αρχίζει κίνηση ταύτισης τότε γίνεται όμοιος με τον πατέρα, οπότε, αφού γίνεται όπως ο πατέρας του δεν χρειάζεται να τον έχει: τον φέρει μέσα του (εσωτερίκευση), επομένως εκείνος παύει να είναι αυτό που το αγόρι θέλει να αποκτήσει.

Η ταύτιση είναι διαδικασία **επιλεκτική** : αυτό σημαίνει ότι παίρνω κάποια στοιχεία από το αντικείμενο των ερωτικών επενδύσεων το οποίο αντικείμενο, όταν φτάσω στο επίπεδο να οργανώσω την ταύτιση το εγκαταλείπω, παίρνω δηλαδή στοιχεία που θα λειτουργήσουν μέσα μου όμως *όχι ως αντικείμενο, αλλά ως δικά μου στοιχεία*.

Η ταύτιση είναι το παλινδρομικό υποκατάστατο, ο απότοκος της διαδικασίας εγκατάλειψης ενός ερωτικού δεσμού, ενός εγκαταλελειμμένου ερωτικού αντικειμένου.

Πράγματι, κατά τον Freud, η ταύτιση είναι η **αποερωτικοποίηση** του αντικειμένου: πρόκειται για το υποκατάστατο ενός λιβιδινικού αντικειμενοτρόπου δεσμού μέσω ενδοβολής του αντικειμένου στο Εγώ. Οι ταυτίσεις προϋποθέτουν την απολιβιδινοποίηση του αντικειμένου, την εγκατάλειψη του ως ερωτικό αντικείμενο : δεν είναι πια αντικείμενο σεξουαλικών ενορμήσεων, έτσι ώστε το υποκείμενο να το βάλει μέσα του όχι φορτισμένο λιβιδινικά και σύμφωνα με τη δική του χρήση, άλλως ειπείν, όχι όπως είναι εκείνο. Διαμέσου των ταυτίσεων, το υποκείμενο έχει το αντικείμενο μέσα του «αλλιώς», δηλαδή **μεταλλαγμένο**.

Εν κατακλείδι, η ταύτιση είναι διαδικασία :

α) **Επιλεκτική**: παίρνω ορισμένα στοιχεία από το αντικείμενο π.χ δεν ταυτίζομαι με τον εργοδότη μου, αλλά με ορισμένα στοιχεία από τα χαρακτηριστικά του).

β) **Μεταλακτική** : αυτό που έχω βάλει μέσα μου αφομοιώνεται, ώστε να μου είναι λειτουργικό και χρήσιμο. Κατά το μοντέλο της θρέψης, το γάλα μέσα μου αφομοιώνεται, παύει να είναι γάλα, μεταβολίζεται. **Προκύπτουν μεταλλαγές όχι μόνο του Εγώ μου αλλά και του αντικειμένου, από τα στοιχεία που φέρνω μέσα μου από έξω**. Παράδειγμα: λειτουργώ σαν γιατρός , επειδή ήταν ο πατέρας μου γιατρός. Ξέρω συνειδητά ότι το επέλεξα γιατί ήταν ο πατέρας μου. όμως τι τύπου γιατρός έγινα; Αυτό εξαρτάται από το πώς θα μεταλλάξω, και αν θα μεταλλάξω αυτό που φέρω μέσα μου με την επιλογή «γιατρός». Πρώτη εναλλακτική: γίνομαι γιατρός και εγώ, γιατρός ακριβώς σαν τον πατέρα μου (μη μεταλλαγή). Δεύτερη εναλλακτική: γίνομαι γιατρός, αλλά γιατρός με τον δικό μου τρόπο, π.χ. στους *γιατρούς χωρίς σύνορα* (διεργασία μεταλλαγής).

Στις ταυτίσεις το υποκείμενο βρίσκεται υπό την επίδραση της δοκιμασίας της πραγματικότητας: ταυτίζεται με πράγματα τα οποία το δυσαρεστούν εφόσον αυτό εξυπηρετεί το Εγώ. Προϋπόθεση της ταύτισης είναι η αποεπένδυση των γονιών του υποκειμένου ως σεξουαλικά αντικείμενα (αποσεξουαλικοποίηση) έτσι ώστε το υποκείμενο να τους εσωτερικεύσει ως αντικείμενα που απαγορεύουν (κατεξοχήν εσωτερίκευση του πατρικού νόμου). Στο αγόρι αυτό θα συμβεί ως απάντηση στο άγχος ευνουχισμού.

Πρόκειται για την επιβολή του Υπερεγώ ως ενδοβολή του πατέρα με τον απαγορευτικό του χαρακτήρα. Έτσι το Υπερεγώ γίνεται κατά τον Freud ο «κληρονόμος του οιδιπόδειου» και αποτελεί τη λύση του οιδιπόδειου στο αγόρι.

Το **Υπερεγώ** είναι η πρώτη εσωτερίκευση κατά την γενετήσια φάση (οιδιπόδειο ψυχοσύμπλεγμα). Εισάγει στο Εγώ τα αντικείμενα της υψηλότερης αξίας. Η ταύτιση είναι η μεταλλαγή της σχέσης με τους γονείς σε Υπερεγώ.

Στη φροϋδική σκέψη μιλάμε για Υπερεγώ, όταν το υποκείμενο έχει εσωτερικεύσει τους γονικούς νόμους. Έτσι, ο όρος «*εσωτερικευμένο Υπερεγώ*» είναι άστοχος στο μέτρο κατά το οποίο το Υπερεγώ έτσι και αλλιώς εμπεριέχει την έννοια της εσωτερίκευσης. Δεν χρειάζεται την εξωτερική παρουσία των γονιών του, την παρουσία της εξωτερικής πραγματικότητας, π.χ την έξωθεν αστυνόμευση στο να κάνει ή στο να μην κάνει, για να του επιτρέψει ή να του απαγορέψει. Αντίθετα το άτομο κάνει κάτι ή δεν το κάνει, επειδή **ελέγχεται εσωτερικά**, επειδή το έχει μέσα του.

Είναι δυο ξεχωριστές έννοιες η εξωτερική πραγματικότητα από το Υπερεγώ. Οι παραπτοματικοί (π.χ οριακές οργανώσεις προσωπικότητας²⁴) συνετίζονται μόνο από την εξωτερική τιμωρία. Τω όντι, τους οριοθετεί η εξωτερική πραγματικότητα. Επίσης οι **χαρακτηριολογικοί**²⁵ δεν έχουν ενοχή, περνούν σε πράξη. Αυτοί έχουν διαστροφική αντίληψη της πραγματικότητας, η πραγματικότητα είναι στα μέτρα τους.

5.2 Το κορίτσι στο οιδιπόδειο

Ο Freud σημειώνει ότι στο κορίτσι το *πρώτο ερωτικό αντικείμενο* (λιβιδινικό αντικείμενο, αντικείμενο αγάπης) είναι ομόφυλο, η μητέρα του. Βρισκόμαστε εδώ στην *προοιδιπόδεια φάση* της ψυχοσεξουαλικής του εξέλιξης, δηλαδή πριν το οιδιπόδειο στάδιο που φτάνει μέχρι το 4ο και 5ο έτος (*προοιδιπόδεια μάνα*). Προεξάρχουν εδώ το ισχυρό και άρρηκτο της σχέσης μάνα-κόρη (συμβιωτική/συγχωνευτική σχέση) και οι ερωτικές επιθυμίες του κοριτσιού προς τη μητέρα. Στην φάση αυτήν το κορίτσι διέπεται από ψευδαισθήσεις παντοδυναμίας μέσω των οποίων φαντάζεται ότι κατέχει ένα πέος (*ψευδαισθητικό πέος*) με το οποίο εξασφαλίζει στη μητέρα της την σεξουαλική πληρότητα. Είναι κεντρικός ο *επιθετικός χαρακτήρας* του κοριτσιού εκείνη την περίοδο με προεξάρχουσα τη δυνατή *αμφιθυμία προς την μητέρα*. Ο πατέρας εδώ είναι αντίζηλος ως προς την επιθυμία του κοριτσιού να κατέχει αποκλειστικά τη μητέρα. Η καθήλωση σε αυτήν τη φάση οδηγεί στη

²⁴ **Οριακή διαταραχή της Προσωπικότητας**: Διακρίνεται από την έντονη αστάθεια στη διάθεση, τις σχέσεις με τους άλλους και τη γενικότερη συμπεριφορά, καθώς και το παρορμητισμό και μη ελεγχόμενο και αιτιολογημένο θυμό.

²⁵ **Χαρακτηριολογικός**: Αφορά στην παθολογία του χαρακτήρα, δηλαδή δομική τυπολογία (π.χ παρανοϊκός χαρακτήρας ή κυκλοθυμικός). Πρόκειται για άτομα ασταθή, επιθετικά, υπερευαίσθητα, αγχώδη, παρορμητικά, κλεισμένα στον εαυτό τους ή διεγερμένα.

γυναικεία ομοφυλοφιλία (επιθυμώ να έχω τη μητέρα). Η μητέρα εδώ νοείται ως *αντικείμενο επιλογής* (σεξουαλικοποιημένο) και όχι ως *αντικείμενο ταυτόσεως* (πένθος του ως ερωτικό αντικείμενο).

Ο Freud (1931) υποστήριζε ότι στην προοιδιπόδεια φάση της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης του κοριτσιού, επικρατούν, εξίσου με την οιδιπόδεια, φαντασιώσεις αποπλάνησης, μόνο που στην πρώτη περίπτωση, κατά κανόνα, αποπλανεί η μητέρα ενώ στην δεύτερη ο πατέρας. Όμως η προοιδιπόδεια αποπλάνηση αγγίζει την πραγματικότητα γιατί είναι ακριβώς η μητέρα η οποία, φροντίζοντας το βρέφος, του προκαλεί ηδονικούς ερεθισμούς στα γεννητικά του όργανα ή ίσως, και πρώτη αυτή τα αφυπνίζει.

Σε μια δεύτερη φάση την οποία ονομάζουμε φάση *«αλλαγής αντικειμένου»*(4ο-5ο έτος) το μικρό κορίτσι καλείται αρχίζει να συμφιλιώνεται με την ανατομική του διαμόρφωση και αποεπενδύει προοιδιποτικά από τη μητέρα ως αντικείμενο αγάπης για να επενδύσει στον πατέρα. Το κοριτσάκι εδώ, προκειμένου να γίνει γυναίκα, παραιτείται από την επιθυμία να *κατέχει* τη γυναίκα (τη μαμά).

Ο Freud θέτει τα εξής ερωτήματα: *πότε και γιατί καταφέρνει να παραιτηθεί από την μητρική καθήλωση υπέρ του πατέρα της; Σε τι άλλο θα επενδύσει αυτήν τη ζωτική **ομοφυλόφιλη συνιστώσα** στη ζωή της όταν αποεπενδύσει από αυτήν;* Σημειώνουμε ότι η δεύτερη πρόταση συνιστά ένα προεξάρχον οικουμενικό ερώτημα στη ζωή του οποιουδήποτε υποκειμένου, ανεξαρτήτως φύλου.

Το κορίτσι σε αυτήν την περίοδο της ψυχοσεξουαλικής του εξέλιξης θυμώνει με τη μητέρα του επειδή την έκανε χωρίς πέος και την περιφρονεί επειδή και αυτή η ίδια (η μητέρα της) είναι ευνουχισμένη. Υποφέρει και υφίσταται ένα ισχυρότατο ναρκισσιστικό πλήγμα λόγω αυτής της έλλειψης φαλλού. Εδώ ο **φθόνος** για το **πέος** μετατρέπεται στην επιθυμία αυτό να είναι καλοδεχούμενο στην ερωτική πράξη.

Κατά την Mc Dougall (2001), *«κάνοντας έρωτα είναι ο καλύτερος τρόπος να ξαναδημιουργήσουμε την αυταπάτη ότι διαθέτουμε και τα δύο φύλα συγχρόνως, και να χάσουμε, έστω στιγμιαία, τα όρια που μας επιβάλλει η μονοφυλετικότητα»*.

Η φάση της αλλαγής αντικειμένου στο κορίτσι, συνοδεύεται από επιθετικότητα, συγκινησιακές εκφορτίσεις και συχνά υπνηλία. Καλώς εχόντων των πραγμάτων στρέφεται τότε προς τον πατέρα της στην προσπάθειά της ν' αναπληρώσει το πέος που της λείπει μ' ένα παιδί –οφείλει να είναι αγόρι- που εκείνος θα της κάνει κατά την (συμβολική) εξίσωση *παιδί=πέος* (οι έγκυες καμαρώνουν –μεταξύ άλλων-για την φουσκωμένη τους κοιλιά επειδή χάρη σ' αυτήν αποκτούν και αυτές οι ίδιες κάτι που να «φουσκώνει» στην κοιλιακή τους χώρα δηλαδή ένα *ως εάν* πέος). Η φάση αυτή των φαλλικών αναζητήσεων σηματοδοτεί την έναρξη του γυναικείου οιδιπόδειου: *το κορίτσι επιθυμεί τον πατέρα οπότε η μητέρα γίνεται αντίζηλος*. Κατά την φάση της *«αλλαγής του αντικειμένου»* το κορίτσι μπαίνει στον *παθητικό σεξουαλικό ρόλο* σε σχέση με το αντικείμενο αγάπης (φαντασίες παθητικές απέναντι στον πατέρα). Εδώ η παλαιότερη ναρκισσιστική/ ενεργητική επιθυμία του κοριτσιού να έχει ένα

πέος αντικαθίσταται από την αντικειμενοτρόπο παθητική επιθυμία της να «ευνουχιστεί» από τον πατέρα μέσω ενός βιασμού απ' αυτόν από τον οποίο θα προκύψει ένα παιδί. Έχουμε τότε αλλαγή της ενεργητικής θέσης σε παθητική οπότε συντελείται παράλληλα και *αλλαγή της ερωγόνου ζώνης*: η κλειτορίδα (αρσενική σεξουαλικότητα) δίνει τη θέση της στον κόλπο (θηλυκή σεξουαλικότητα). Πρόκειται για τη διαδικασία *αλλαγής του οργάνου*: από την κλειτορίδα στον κόλπο. Ας σημειωθεί ότι το μικρό κοριτσάκι, μέχρι τα τέσσερα περίπου, πιστεύει ότι το μοναδικό σεξουαλικό όργανο είναι το αρσενικό, δηλαδή το πέος (η κλειτορίδα είναι το ανάλογο του πέους στο κορίτσι). Έτσι το κορίτσι αρχικά αγνοεί τον κόλπο του και δεν τον ανακαλύπτει παρά μόνο στην εφηβεία, δηλαδή κατά τη γενετήσια οργάνωση της γυναικείας σεξουαλικότητας. Μέχρι την εφηβεία ο κόλπος του κοριτσιού δεν είναι η έδρα καμίας αισθαντικότητας. Στη συνέχεια της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης το κορίτσι θα χρειαστεί να αποσεξουαλικοποιήσει τον πατέρα, δηλαδή να τον εγκαταλείψει ως ερωτικό αντικείμενο και να πάει σε άλλον άντρα. Έτσι η γυναικεία ψυχοσεξουαλική εξέλιξη περιλαμβάνει δύο αποεπενδύσεις διαφορετικού φύλου. Η πρώτη αφορά στην αποεπένδυση του πρωτογενούς ομόφυλου αντικειμένου, της μητέρας, ενώ η δεύτερη έχει να κάνει με την αποεπένδυση του ετερόφυλου (αιμομικτικού) αντικειμένου, του πατέρα. Καλώς εχόντων των πραγμάτων το κορίτσι κατά την ψυχοσεξουαλική του εξέλιξη ξεκινώντας από τη γυναίκα (μαμά) πρέπει να φτάσει στον άντρα (πατέρα).

Εν κατακλείδι: Τα πράγματα είναι πολύπλοκα στα κορίτσια. Η γυναικεία σεξουαλικότητα έχει τις ρίζες του στην πολύ πρώιμη παιδική ηλικία, έχει μακρύ δρόμο (γι' αυτό και η γυναικεία ψυχρότητα απαντάται συχνότερα από την αντρική ανικανότητα).

Ο Freud στο κείμενό του « **Η τεχνική της ψυχανάλυσης**» (εκδ. Επίκουρος 1996), περιγράφει το φαινόμενο κατά το οποίο η γυναίκα επιδιώκει ν' αποκτήσει ανδρικά γεννητικά όργανα (επιθυμία του πέους) ενώ ο άνδρας αντιδρά ενάντια στην παθητική ή θηλυπρεπή του διάθεση προς άλλον άνδρα. Στην ψυχανάλυση αρχικά αυτό ονομάστηκε «*συμπεριφορά απέναντι στο σύμπλεγμα ευνουχισμού*». Στην συνέχεια ο Adler εισήγαγε για τον άνδρα τον όρο «ανδρική διαμαρτυρία», ενώ, εν τέλει ο Freud πρότεινε τον όρο «**απόρριψη/άρνηση της θηλυκότητας**» (le refus du féminin). Στον άνδρα η επιδίωξη του ανδρισμού είναι εξαρχής εγωσυντονική (ανταπόκριση στις απαιτήσεις του Εγώ), ενώ η παθητική διάθεση **απωθείται** δραστικά επειδή προϋποθέτει την αποδοχή του ευνουχισμού. Αλλά και στη γυναίκα η **επιδίωξη του ανδρισμού** η σε μια ορισμένη περίοδο ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του Εγώ, πριν το κορίτσι φτάσει στο στάδιο της θηλυκότητας. Στη συνέχεια όμως στο κορίτσι η **επιδίωξη του ανδρισμού** απωθείται και από αυτήν την αμυντική διαδικασία εξαρτάται το πεπρωμένο της θηλυκότητας. Υπό την αιγίδα της απωθήσεως, η ανικανοποίητη επιθυμία για την απόκτηση πέους μετατρέπεται σε επιθυμία για την απόκτηση του παιδιού και του άνδρα που έχει το πέος. Πολύ συχνά όμως ανακαλύπτουμε ότι η **επιθυμία του ανδρισμού** διατηρείται στο ασυνείδητο. Επομένως, και στις δύο περιπτώσεις, του άνδρα και της γυναίκας, απωθούνται τα χαρακτηριστικά του αντίθετου φύλου. Αυτό έχει ως συνέπεια ισχυρές **αντιστάσεις μεταβίβασης**. Ο άνδρας δε θέλει να υποταχτεί σε ένα υποκατάστατο του πατέρα (αναλυτής), δεν παθητικοποιείται, δε θέλει να του είναι υποχρεωμένος, αρνείται να δεχτεί τη γιατρεία του που του προσφέρει ο γιατρός. Ο Freud υποστηρίζει ότι το ισχυρότερο κίνητρο για να υποβληθεί σε θεραπεία η γυναίκα είναι η ελπίδα ότι θα καταφέρει τελικά ν' αποκτήσει το ανδρικό μόριο που τόσο υποφέρει για την έλλειψή του (εξ' ου και οι κρίσεις βαθιάς κατάθλιψης όταν τα όνειρά της ματαιώνονται).

Ο Freud φαίνεται ότι περίμενε πολλά από τη συμβολή των γυναικών ψυχαναλυτριών. Αποποιήθηκε τη δυνατότητά του να έχει στη μεταβίβαση τη θέση της μητέρας όσο του πατέρα. Δυσκολευόταν, ως άνδρας αναλυτής, να συμμετέχει *και* με τη γυναικεία του ταύτιση στην ψυχαναλυτική διαδικασία. Ως συνέπεια της απροθυμίας του πρότεινε τις γυναίκες ψυχαναλύτριες ως πιο ικανές να επεξεργαστούν την αρχική σχέση του παιδιού με τη μητέρα. Η Γιαννουλάκη (2005) σημειώνει: «ο Freud φοβήθηκε τη «γυναίκα» μέσα του;

φοβήθηκε την παθητικότητά του;» (Οιδίπους τ.1, σελ. 65). Ο ίδιος τόνισε σε ένα από τα τελευταία του κείμενα τόνισε τη δυσκολία να υπερπηδηθεί ο περίφημος «βράχος του ευνουχισμού» ο οποίος συνίσταται με την αποποίηση της θηλυκότητας και για τα δύο φύλα.

Γίνεται κατανοητό ότι στο κορίτσι το πρωτογενές αντικείμενο (μητέρα) είναι ομόφυλο: το πρώτο αντικείμενο αγάπης / λιβιδινικών επενδύσεων είναι ομόφυλο στην περίπτωση του κοριτσιού. Κατά την πρώτη αυτή φάση, την προοιδιπόδεια, θα πρέπει η μητέρα να της επιτρέψει να έρθει κοντά της, για να ταυτιστεί μαζί της, ώστε να αποκτήσει γυναικεία ταυτότητα: το κορίτσι χρειάζεται το αντικείμενο να το στηρίζει ώστε να ταυτιστεί.

Εν κατακλείδι: στις ταυτίσεις η λιβιδώς εγκαταλείπει το αντικείμενο και εισρέει στο Εγώ. Πρόκειται για ναρκισσιστική ιστορία, δηλαδή έχουμε αποστασιοποίηση από το αντικείμενο ως ερωτικό δεσμό: για να μπορώ να ταυτιστώ η λιβιδώς που είχε επενδύσει το αντικείμενο ξαναγυρίζει στο Εγώ και γίνεται ναρκισσιστική. Αυτό που εγκαταλείπω το αποκτώ κάτω από τη μάσκα του Εγώ μου: το ξανααποκτώ κάτω από τη μάσκα του εαυτού μου.

Ταύτιση : οδηγεί συγχρόνως στο **πένθος** του αντικειμένου και στην επιβίωσή του μέσω της ταυτισιακής ιδιοποίησης.

ο Freud στο «Εγώ και το Εκείνο» μιλά για αδιάφορη (ή ουδέτερη) ενέργεια. Αυτή πηγάζει από ναρκισσιστική πηγή και είναι ενέργεια που έχει χάσει τον σεξουαλικό χαρακτήρα της, επομένως μπορεί να ευνοήσει τις μετουσιώσεις και τις ταυτίσεις.

Κατά την Ποταμιάνου²⁶ η ταύτιση προϋποθέτει βία :

α) **προς το αντικείμενο** (ενορμητική κίνηση): όταν ταυτίζομαι με το αντικείμενο το αφομοιώνω, το παίρνω, το απορροφώ με αποτέλεσμα αυτό να εξαφανίζεται, να χάνεται.

β) **προς το Εγώ** : δεν είμαι, όπως πριν, *αλλοιώνομαι* αφού παίρνω άλλο υλικό μέσα μου, αλλάζω τον εαυτό μου σύμφωνα με τα ερεθίσματα μου που δέχομαι από τον άλλο.

Ένα ερώτημα που εγείρει σκέψεις (Ποταμιάνου 1988), είναι η αφομοίωση, από την πλευρά του υποκειμένου, στοιχείων και χαρακτηριστικών του αντικειμένου (γονιός – πρότυπο) τα οποία συνειδητά το Εγώ τα αποστρέφεται με τρόμο : πρόκειται για ταυτίσεις μαζικές όπου ένα πρόσωπο μη αγαπημένο ή αγαπημένο μπορεί να «αντιγραφεί». Για παράδειγμα μια μητέρα *αντικείμενο μίσους – αγάπης*, πηγή πολλαπλών φόβων, μπορεί να γίνεται αντικείμενο ταυτίσεων τις οποίες το υποκείμενο αρνείται να αναγνωρίσει. Τέτοιες ταυτίσεις μπορεί να είναι βαθύτατα παθογόνες (π.χ ταύτιση με γονιό που έχει νοσηλευτεί για ψυχιατρικές διαταραχές) και να οδηγούν το άτομο σε κρίση ταυτότητας. Ας επισημανθεί ότι οι ταυτίσεις είναι μια ασυνείδητη διαδικασία. Διακρίνουμε σε αυτές τις περιπτώσεις την επιβολή του μηχανισμού **εσωτερίκευσης** του **επιτιθέμενου** (ταύτιση με το «επιτιθέμενο» πρότυπο): πρόκειται για έναν **αντιφοβικό μηχανισμό**²⁷ ο οποίος αποσκοπεί στον έλεγχο

²⁶ Ποταμιάνου Άννα : Ψυχολόγος – Διδάσκουσα Ψυχαναλύτρια , ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας, διετέλεσε και πρόεδρος της.

²⁷ Βλέπε Κερ. 12 «Ταύτιση με τον επιτιθέμενο»

αυτού που κάποιος φοβάται . Είναι ένα σημάδι άμυνας σε αυτό που «ξενίζει» και σε αυτό που είναι ξένο για το Εγώ. Το να εσωτερικεύουμε ό, τι μας προκαλεί αναστάτωση και αποστροφή μας φέρνει αντιμέτωπους με το γεγονός ότι συχνά προσφέρουμε «φρικιαστικά» στοιχεία εμείς οι ίδιοι στη σύσταση του εαυτού μας. πρόκειται για « *βία που λυμαίνεται αλύπητα το μέσα μας*»²⁸, διαδικασία που την έχει ξεκινήσει το ίδιο το Εγώ στρέφοντας την κατά του εαυτού του. Αλλά τι λέμε, σημειώνει η Ποταμιάνου (1988), τι ονομάζουμε «φρικιαστικό»; Το υπερβολικά κακό από το οποίο πρέπει να προστατευθούμε ή το υπερβολικά ελκυστικό το οποίο πρέπει να αποκηρύξουμε; Το αβάσταχτο για τη σκηνή της συνείδησης, συνεχίζει η συγγραφέας, μπορεί να καθίσταται αναπόφευκτο λόγω της γοητείας του στη σκηνή του ασυνειδήτου οπότε ταυτιζόμαστε μαζί του.

6. ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΔΟΒΟΛΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

Η μαζικότητα τέτοιων παθογόνων κινήσεων παραπέμπει στη **φαντασίωση ενσωμάτωσης** η οποία διαφέρει από την **ταύτιση** (ενδοβολή).

Η έννοια της **ενσωμάτωσης** συζητήθηκε πρωτίστως ως επεξηγηματική του παθολογικού πένθους (μεταψυχολογία της μελαγχολίας). Γίνεται λόγος για *ενσωμάτωση του εκλιπόντος αντικειμένου*. Είναι φαντασίωση που έρχεται να καλύψει την απώλεια ώστε το Εγώ να μην κινδυνεύει: πρόκειται για την ενσωμάτωση στο Εγώ, απόρροια του τραύματος εξαιτίας της απώλειας του αντικειμένου. Ο ψυχισμός παράγει φαντασίωση στη θέση του απολεσθέντος αντικειμένου. Αυτό συνιστά εμπόδιο στο δρόμο της ανάπτυξης, είναι *κόλλημα* σε ένα αντικείμενο το οποίο δεν μπορώ να ξεπεράσω για να πάω πιο πέρα. Η ενσωμάτωση είναι **αποτυχία της ενδοβολής**, δηλαδή της δυνατότητας να μιλήσω το πένθος (λεκτική μεταβολή της έλλειψης). Τις περισσότερες φορές η φαντασίωση ενσωμάτωσης είναι ασυνείδητη. Μόνο μετά από μεγάλη κλινική εργασία τη βλέπουμε, δηλαδή ανακαλύπτουμε αυτό που το υποκείμενο θέλει ν' **αποκρύψει**. Γω όντι, ο ασθενής προσπαθεί να μην ομολογήσει την απώλεια, έτσι ώστε να μην κάνει αλλαγή. Ο Ferencsi (στους Abraham-Torok 1996) περιέγραψε την **ενδοβολή** ως έναν ψυχικό μηχανισμό ο οποίος επιτρέπει στο υποκείμενο να απλώσει στον εξωτερικό κόσμο τα ενδιαφέροντά του, πρωτίστως αυτοερωτικά, και να συμπεριλάβει τα αντικείμενα του εξωτερικού κόσμου στο Εγώ του. Ο συγγραφέας έδωσε έμφαση στην διάσταση της συμπερίληψης από το Εγώ των αντικειμένων του περιβάλλοντος κόσμου, υποστηρίζοντας ότι η κάθε μορφής αντικειμενοτρόπος αγάπη (συμπεριλαμβανομένης και της μεταβίβασης), τόσο στον υγιή όσο και στο νευρωτικό, συνιστά μια απόπειρα **διεύρυνσης του Εγώ**. Με αυτήν την έννοια, η αγάπη του υποκειμένου, σε τελευταία ανάλυση, απευθύνεται σε αυτό το ίδιο: από τη στιγμή που το υποκείμενο αγαπάει το αντικείμενο, το υιοθετεί ως μέρος του Εγώ του. Επομένως, σημειώνει ο Ferencsi, *«αυτήν ακριβώς περίκλειση του αντικειμένου αγάπης στο Εγώ, ιδού αυτό που ονομάζω ενδοβολή»*: αυτός ο μηχανισμός οδηγεί στη διεύρυνση του Εγώ. Ο συγγραφέας εδώ περιλαμβάνει και το φαινόμενο της μαζικής μεταβίβασης των νευρωτικών ως μια ενισχυμένη μορφή ενδοβολής, ως μια **δίψα για ενδοβολή**. Οι Abraham N.-Torok M.(1996), βλέπουν σε αυτόν τον ορισμό της ενδοβολής τη διεύρυνση των αυτοερωτικών ενδιαφερόντων του υποκειμένου, τη διεύρυνση του Εγώ, την περίκλειση του αντικειμένου στο Εγώ και ως εκ τούτου την αντικειμενοποίηση του πρωτογενούς αυτοερωτισμού. Υπό αυτό το πρίσμα καταργείται η λάθος συνωνυμία και συνταύτιση που υιοθετούν μερικοί συγγραφείς μεταξύ των εννοιών της ενδοβολής και **ενσωμάτωσης**. Ακολουθώντας τη θεωρία του Ferencsi περί της **ενδοβολής**, κατανοούμε ότι αυτή λειτουργεί εν είδει ενστίκτου (ενστικτωδώς), και δεν απαιτεί ως κίνητρο και ως σημείο της εκκίνησής του την πραγματική

²⁸ G. Bataille (1957), Ο Ερωτισμός (L' Erotisme),Edition de Minuit, Παρίσι, σελ. 207

απώλεια του αντικειμένου. Τουναντίον, η απώλεια του αντικειμένου δε θα έκανε άλλο παρά να διακόψει τη διαδικασία ενδοβολής, επομένως η τελευταία δεν πρόκειται για μια αντισταθμιστική διαδικασία αλλά για μια λειτουργία αναπτυξιακή, εξελικτική. Ο μηχανισμός της ενοβολής ενεργοποιείται και στη διάρκεια της ψυχαναλυτικής πράξης και αφορά στη **μεταβίβαση**: εδώ πρόκειται για τη διαδικασία περίκλεισης του ασυνείδητου εντός του Εγώ, μέσω της οποίας εισάγεται μέσα στο Εγώ η ασυνείδητη/ ανώνυμη/ απωθημένη λιβιδώδης με αποτέλεσμα τη διεύρυνση και τον εμπλουτισμό του. Έτσι, κατά N.Abraham-Torok (1996), δεν είναι το αντικείμενο το οποίο ενδοβάλεται (όπως υποστηρίζεται ευρέως), αλλά το σύνολο των ενορμήσεων του ατόμου και του πεπρωμένου τους, οι οποίες διαμεσολαβούνται από το αντικείμενο. Με αυτήν την έννοια κατά τη διαδικασία της ενδοβολής το αντικείμενο, και κατ'επέκτασιν ο αναλυτής, επέχει ρόλο διαμεσολαβητού προς το ασυνείδητο: η ενδοβολή επενεργεί με πήγαινε-έλα μεταξύ του ναρκισσισμού και του αντικειμένου μεταξύ του *αυτόφιλου* και του *ετερόφιλου*. Σε αντιδιαστολή με τη διαδικασία της ενδοβολής, ο μηχανισμός της **ενσωμάτωσης** ενεργοποιείται με αφορμή την απώλεια του αντικειμένου πριν την απελευθέρωση των ενορμήσεων που το αφορούν : εν είδει **αντιστάθμισης** της απωλεσθείσας ευχαρίστησης και της ενδοβολής που χάθηκε, το εκλιπόν αντικείμενο εγκαθίσταται στο εσωτερικό του εαυτού του ατόμου. Η ενσωμάτωση διακρίνεται από την ενοβολή που είναι προοδευτική διαδικασία, από τον στιγμιαίο και **μαγικό** της χαρακτήρα: *«στην απουσία του αντικειμένου-ευχαρίστηση, η ενσωμάτωση υπακούει/υπηρετεί την αρχή της ηδονής και επενεργεί με διαδικασίες παρόμοιες με αυτές του παραληρήματος»* (N. Abraham-Torok 1996, σελ. 237). Πρόκειται για μια αφανή **μαγεία αντιστάθμισης** η οποία κρύβεται-εκτός και εάν λάβει τη μορφή μιας ανοιχτής, έκδηλης μανιακής κρίσης-εφόσον προκύπτει από μια απαγόρευση την οποίαν *με νύχια και δόντια* περιφρουρεί. Τω όντι, η ενσωμάτωση έχει ως σκοπό να καλύψει με τρόπο μαγικό και απόκρυφο ένα αντικείμενο το οποίο, για κάποιον λόγο, διέφυγε της αποστολής του ως διαμεσολαβητού της ενδοβολής της επιθυμίας του υποκειμένου. Ωστόσο, σε ένα πολύ αρχαϊκό επίπεδο είναι μπερδεμένοι οι δύο αυτοί μηχανισμοί, οι οποίοι στην συνέχεια της πορείας της ψυχικής ζωής του υποκειμένου καθίστανται τόσο αντιθετικοί. Το αρχαϊκό Εγώ σχηματίζεται διαμέσου της ενδοβολής της στοματικής λιβιδούς, διαδικασία η οποία ερείδεται επί μιας φαντασίωσης, πρωτίστως επί της φαντασίωσης της **πέψης**. Το Εγώ, ως προϊόν της ενδοβολής της στοματικής λιβιδούς, χρησιμοποιεί την πέψη και τις παραλλαγές της (σιάλωσις, λόξυγκας, εμετός κ.λ.π) εν είδει συμβολικών εκφράσεων που αφορούν στη διεκδίκηση της θρέψης ή, αντίθετα, την άρνηση της τροφής. Διαμέσου του ίδιου μηχανισμού το Εγώ δύναται να φαντασιώνει ότι τρώει ενώ το αντικείμενο είναι απόν. Η τελευταία αυτή περίπτωση αντιστοιχεί σε αυτό που περιγράφεται ως μηχανισμός της **ενσωμάτωσης**. Επομένως, η φαντασίωση της ενσωμάτωσης εμφανίζεται ως το **πρωταρχικό ψεύδος**, το αποτέλεσμα της πρωταρχικής στοιχειώδους γλώσσας, το πρώτο εργαλείο ενός δόλου. Ανταποκρινόμενοι σε ένα τέτοιο αίτημα, προσφέροντας τροφή στο υποκείμενο, δεν κατευνάζουμε την πραγματική **πείνα ενδοβολής** του, η οποία εξακολουθεί να παραμένει ζωντανή: τω όντι μια τέτοια κίνηση δεν κάνει παρά να ξεγελάει. Στην **μανία** επιτελείται, λαμβάνει χώρα μια τέτοια χειρονομία, αλλά αυτήν τη φορά απέναντι στον ίδιο τον εαυτόν: διψασμένο για ενδοβολή, παρά την παρουσία ενός αξεπέραστου εσωτερικού εμποδίου (απώλεια), το Εγώ *δολώνει* αυτό το ίδιο μέσω ενός **μαγικού** διαδικαστικού κατά το οποίο το εορταστικό *τσιμπούσι*, το *γλέντι*, προτείνεται ως ισοδύναμο μιας ακαριαίας *ως εάν* ενδοβολής, απόλυτα ψευδεπίγραφης και ψευδαισθητικής. Ο μανιακός, παλινδρομώντας σε ένα μαγικό επίπεδο, ανακοινώνει θορυβωδώς στο ασυνείδητό του ότι *τρώει*, πράξη που παραπέμπει το Εγώ στη διαδικασία της ενδοβολής, αλλά, στην πραγματικότητα, δεν είναι παρά κενός λόγος, δεν υπάρχει καμιά ενδοβολή: ιδού η άρνηση ενός προοδευτικού λιβιδινικού εμπλουτισμού ο οποίος αντίθετα θα επισυνέβαινε αν το υποκείμενο δεχόταν την απώλεια, αντί να την αρνείται, μετερχόμενος της ενσωμάτωσης του αντικειμένου. Έτσι η φαντασίωση ενσωμάτωσης παραπέμπει στην επιθυμία ενδοβολής η οποία όμως καθίσταται αδύνατη, ή η ενσωμάτωση χρησιμοποιείται για να *πει-ψευδεπίγραφα*- ότι η ενδοβολή έλαβε χώρα: η φαντασίωση της ενσωμάτωσης είναι μια *γλώσσα* η οποία προσδιορίζει την επιθυμία της ενδοβολής. Αυτή η γλώσσα λειτουργεί με παραδειγματικό τρόπο στο *λεξιλόγιο* του ονείρου, επίσης στην «κλινική» των μύθων των ηθών και εθίμων, π.χ. στο κινούμενο σχέδιο *Roroye*, ο ήρωας καταναλώνει σπανάκι. Επίσης βρίσκουμε αυτήν τη γλώσσα στη μυθολογία του ελιξιρίου της αγάπης, του καρπού της γνώσης του οποίου η κατανάλωση από το πρώτο μυθικό ζεύγος έδωσε την σεξουαλικότητα, τα κανιβαλικά έθιμα, αλλά και τη **θεία κοινωνία** (*θεία μετάληψη σώματος και αίματος του Κυρίου*). Ο αναλυτής συναντώντας τις «ανοσιότητες» των αναλυομένων του ακούει τη φαντασίωση ενσωμάτωσης όχι ως ένα αίτημα για να ικανοποιήσει, μια πείνα του ασθενούς για να την κορέσει, αλλά ως μια *μεταμφιεσμένη γλώσσα, επιθυμιών* οι

οποιές ακόμα δεν έχουν υπάρξει ως τέτοιες, δεν έχουν ακόμα ενδοβληθεί. Ο N. Abraham, όταν μιλάει για «*φυσιολογική μανία*», εννοεί μια αντίδραση στον θάνατο, μια λιβιδινική έξαρση η οποία μπορεί να φτάσει έως τον οργασμό. Το Εγώ, στη διάρκεια του σχηματισμού του, της δόμησής του, μετέρχεται του αντικειμένου (ή του αναλυτού) έτσι ώστε να *αφηνιστεί* και να εμπλουτιστεί λιβιδινικά. Με αυτήν την έννοια, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, το αντικείμενο διαδραματίζει μια λειτουργία *ενδιαμέσου, διαμεσολάβησης*, ανάμεσα στο ασυνείδητο και το Εγώ και όχι απλά μια λειτουργία λιβιδινικής ικανοποίησης. Με αυτή την έννοια το αντικείμενο επενδύεται τόσο εντονότερα όσο περισσότερο φέρει επάνω του την υπόσχεση της ενδοβολής. Αυτό ακριβώς είναι το νόημα των παθιασμένων ερωτικών καταστάσεων τόσο της παιδικής ζωής όσο και κατά την μεταβίβαση. Η ανάγκη εμπλουτισμού του Εγώ τοποθετεί το αντικείμενο πάνω σε ένα βάθρο από το οποίο το τελευταίο δεν κατεβαίνει παρά μόνο όταν η διαδικασία της ενδοβολής φτάσει στο τέλος της.

ΕΝ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΙ, ΣΤΗΝ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ(ΦΑΝΤΑΣΙΩΣΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ), βάζω ολόκληρο το αντικείμενο μέσα μου, κουβαλάω μέσα μου αναλλοίωτο/αυτούσιο το αντικείμενο. Εδώ το υποκείμενο λειτουργεί ως το Εγώ του να είναι το αντικείμενο, άλλως ειπείν ζει, κινείται και φέρεται σα να είναι αυτό που έβαλε μέσα του. Προκύπτει έτσι η ακινητοποίηση του υποκειμένου ως προς τα συναισθήματα και την λειτουργικότητά του. **Εγκυστώνει** το αντικείμενο, είναι μια κίνηση που κάνει για να μην πενήσει, δεν είναι αποδεκτή η απώλεια, το πένθος. Είναι μια συγχωνευτική κίνηση όπου υποκείμενο και αντικείμενο παραμένουν εγκλωβισμένα. Στην **ταύτιση**, αντίθετα, το υποκείμενο παίρνει *επιλεκτικά* ορισμένα στοιχεία από το αντικείμενο, και *μεταλλάσσει* αυτά τα στοιχεία του αντικειμένου: *μοιάζω με εσάς αλλά αυτά τα χαρακτηριστικά γίνονται λειτουργικά μέσα μου*. Στην ταύτιση το υποκείμενο απολιβιδινοποιεί το αντικείμενο με το οποίο ταυτίζεται και μετά το εγκαταλείπει: πρόκειται για το πένθος του αντικειμένου ως ερωτικού αντικειμένου επιθυμίας.

Η Ποταμιάνου (1988), θέτει το εξής ερώτημα σχετικά με την **φαντασίωση ενσωμάτωσης** είναι: πώς το υποκείμενο ικανοποιείται (ικανοποίηση της ενόρμησης) όταν βάζει το αντικείμενο να γίνεται ένα μέρος του εαυτού του; Απαντά πως η φαντασίωση ενσωμάτωσης πρόκειται για φαντασίωση λιβιδινικά επενδεδυμένη, δηλαδή μέσω αυτής ικανοποιείται στο μέτρο που επιτρέπει στο υποκείμενο να βάζει μέσα του κάτι, να το **εγκυστώνει**, και να έχει την ιδέα ότι μπορεί να το αφανίζει και να το συγκρατεί (ψευδαίσθηση παντοδυναμίας): *το αφανίζει έξω και το συγκρατεί μέσα του* : έτσι μέσω της ενσωμάτωσης χάνεται ως αντικείμενο. Ενσωμάτωση σημαίνει καταβροχθίζω. Καταβροχθίζοντας αφανίζω τον άλλο.

Παράδειγμα: γυναίκα σε θεραπεία μετέδωσε, μιλώντας για τη μητέρα της :« *έχω μέσα μου μια κύστη γεμάτη μαύρο αίμα*». Αυτό δεν είναι η εικόνα μιας μητέρας , αλλά το αντικείμενο (μητέρα) έχει αφανισθεί μέσω της **εγκύστωσης**.

Κλινικά παραδείγματα

-Σε μια ομαδική διεργασία, ένα μέλος της ομάδας μίλησε για μοναξιά, ενώ οι υπόλοιποι τον άκουγαν. Κανείς από τα μέλη της ομάδας δεν προσπάθησε να αλλάξει αυτό που ένοιωθε ο ομιλών, ένδειξη ότι το συλλογικό ασυνείδητο (ασυνείδητο της ομάδας), ταυτίστηκε με το ατομικό ασυνείδητο. Δεν είναι ότι υπήρξε το ασυνείδητο του ομιλούντος και βρήκε απέναντί του το ασυνείδητο της ομάδας. Προφανώς, ο καθένας εκ των υπολοίπων καθώς άκουγε όσα έλεγε ο ομιλών, αναγνώριζε δικά του πράγματα (ταύτιση).

-Νεαρή γυναίκα σε θεραπεία. Μετέδωσε: «*την προηγούμενη εβδομάδα τσακώθηκα με τον πατέρα μου. Έλλειπα με τον Βαγγέλη και έπρεπε να γυρίσω στις 17:30, εγώ όμως γύρισα στις 6 παρά 10 και έγινε χαμός... ο πατέρας μου φώναζε, είχα βγει στο μπαλκόνι, όλοι κύταζαν... λίγο έλλειψε να μου χώσει ένα χαστούκι*». Διαφαίνεται ότι η σχέση της ασθενούς με τον πατέρα της είναι διεγερτική με χειροδικίες κ.λ.π. Υπάρχει κάτι διεγερτικό και όχι ταυτισιακό. Το κλινικό υλικό που φέρνει η ασθενής είναι ενδεικτικό ότι *θέλει να έχει τον πατέρα της*, δεν έχουν

λειτουργήσει επαρκώς οι υπερεγωτικές απαγορεύσεις. Όσο εξακολουθεί να τον επενδύει λιβιδινικά, τόσο δε μπορεί να ταυτιστεί μαζί του, δηλαδή να πάρει **απόσταση**.

7. ΟΙ ΥΣΤΕΡΙΚΕΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

Οι κατεξοχήν ταυτίσεις των νευρωτικών οργανώσεων (των « φυσιολογικών» ανθρώπων...). Πρόκειται για κινήσεις που ανοίγουν δρόμο σε φαντασιώσεις.

Κλινικά παραδείγματα

-Γυναίκα που έχει ένα φούσκωμα στη κοιλιά («ανεμογκάστρου»). Μπορούμε να δούμε ότι , πίσω από αυτό το φούσκωμα στην κοιλιά μπορεί να υπάρχει κάποια ασυνείδητη αναπαράσταση /φαντασίωση της αιμομικτικής επιθυμίας ένωσης με τον πατέρα.

-Υστερική αφωνία (η περίπτωση της «φρουδικής» Ντόρας). Υπάρχει εδώ η ασυνείδητη φαντασίωση του στοματικού έρωτα με έναν απαγορευμένο άντρα, τον μπαμπά. Εδώ, όπως και στο προηγούμενο παράδειγμα, το υποκείμενο κρατάει τη σχέση με το ερωτικό αντικείμενο, τον μπαμπά. Το αντικείμενο υπάρχει μέσα στον υστερικό.

-Υστερική παράλυση του χεριού. Συμπυκνώνει την «απαγόρευση» από τον πατέρα, επειδή το υποκείμενο επιθυμεί να αντανιστεί.

Η **υστερική ταύτιση** κρατάει εν μέρει τον ερωτικό δεσμό: το υποκείμενο κρατάει το ερωτικό αντικείμενο, αυτό διατηρείται ερωτικοποιημένο στο ασυνείδητο, έχει ερωτική επιθυμία για αυτό, χωρίς όμως να το διεγείρει στο βαθμό που να ψάχνει να βρει καταφύγιο σε κάποιο αλεξιερηθιστικό αντικείμενο. Στην υστερική ταύτιση η λιβιδώς δεν ακινητοποιείται, αλλά «παίζει», το άτομο δεν στέκεται πουθενά, πάει από δω και από κει, ο υστερικός «πηδάει» από δω και από κει, τα αντικείμενα είναι ζωντανά μέσα του.

Στην αστερία υπάρχει η φαντασίωση από κάτω π.χ φαντασίωση ότι μια γυναίκα είναι έγκυος με έναν άντρα. Έτσι οι αναπαραστάσεις τις οποίες θα αποκαλύψουμε στην ανάλυση είναι πιο κρυστάλλινες, διαφανείς, δεν είναι κρυμμένες, έχουν ρευστότητα και δεν είναι άκαμπτες. Είναι εύκολα αναγνωρίσιμες, π.χ «...εχθές ήμουν με τον Γιάννη ο οποίος έχει το όνομα του πατέρα μου...»: έρχεται ο πατέρας σαν αντικείμενο που διεγείρει το υποκείμενο. Το εύκολα αναγνωρίσιμο είναι ότι ο αναλυτής ακούει πως, όταν μιλά για τον Γιάννη, μιλά για τον πατέρα της. Πρόκειται για **προσυνειδητή**²⁹ γνώση. Η γυναίκα του παραδείγματος έχει συνδέσει τον Γιάννη με τον πατέρα. Γίνεται σύνδεση του **συνειδητού** (=Γιάννης) με το **ασυνείδητο** (=πατέρας). Αν εκείνη γνώριζε ότι αυτά που λέει για τον Γιάννη αφορούν στον πατέρα της, τότε το ασυνείδητο θα ήταν συνειδητό.

Κλινικά παραδείγματα

Νεαρή γυναίκα σε θεραπεία: κατά τους τελευταίους μήνες του πρώτου χρόνου θεραπείας φέρνει όνειρα στα οποία επιθυμεί τον άντρα κάποιου φιλικού της ζευγαριού ή ένα φίλο του Μ. με τον οποίο έχει σχέση. Αναστατώνεται και δυσανασχετεί με αυτά τα όνειρα. Πρόκειται για όνειρα οιδιπόδειου ενδιαφέροντος:

²⁹ **Προσυνειδητό** : τόπος του ψυχικού οργάνου όπου υπάρχουν ασυνείδητες παραστάσεις οι οποίες όμως δεν είναι αποθιμμένες και έτσι μπορούν να γίνουν συνειδητές.

επιθυμεί έναν άντρα που όμως ανήκει σε άλλη γυναίκα. Η αιμομικτική ενόρμηση στοχεύει στον πατέρα ο οποίος ανήκει στη μητέρα. Ο πατέρας είναι το αντικείμενο της επιθυμίας και στο μέτρο που δεν μπορεί να τον έχει ως πραγματικό /εξωτερικό αντικείμενο οργανώνει μια εσωτερικευμένη αντικειμενοτρόπο σχέση μαζί του μέσω του ονείρου: μπορεί δηλαδή να σχετίζεται μαζί του στη λανθάνουσα φαντασία της, παρά την απουσία του επί του πραγματικού. Ο φίλος του Μ. συμβολίζει/αναπαριστά τον πατέρα: ασθενής ικανοποιείται ψευδαισθητικά. Είμαστε εδώ στην υστερική /νευρωτική τάξη των πραγμάτων: η σχέση με το αντικείμενο διατηρείται ακέραια στο ασυνείδητο, μέσα της. Είναι μια πλήρης σχέση με το αντικείμενο. Στο ονειρικό της σενάριο υπάρχει ο άντρας, ο άλλος, με τον οποίο η ασθενής επιθυμεί να συνευρεθεί. Δεν χάνει τα όριά της, διατηρεί τον εαυτό της και τον άλλο. Στην υστερία /νεύρωση κρατιέται το αντικείμενο, η ασθενής δύναται ν' αναπτύσσει σχέση με τον θεραπευτή (μεταβίβαση). Το απαγορευμένο των ονείρων της ασθενούς αποτελεί ένδειξη μεταβιβαστικών κινήσεων, εξ ου και η δυσανασχέτηση της σχετικά με το περιεχόμενο των ονείρων.

Εν κατακλείδι, στις **υστερικές ταυτίσεις** το αντικείμενο εξακολουθεί να διεγείρει το υποκείμενο λιβιδινικά³⁰, δεν έχει εγκαταλείψει το ερωτικό αντικείμενο. Έτσι μπορώ σε ένα επίπεδο να λειτουργώ ως κορίτσι, σαν τη μητέρα μου, χωρίς αυτό κατά βάθος να με κάνει να παραιτούμαι από τη μητέρα ως *αντικείμενο επιθυμίας* ή ως αγόρι να λειτουργώ σαν τον πατέρα μου χωρίς αυτό να με κάνει να τον εγκαταλείπω ως *αντικείμενο λιβιδινικής επένδυσης*.

Στην **υστερική ταύτιση** το υποκείμενο διεγείρεται και κατευθύνεται από το αντικείμενο, το οποίο είναι εύκολα αναγνωρίσιμο.

Οι **υστερικές ταυτίσεις** παραπέμπουν στην **πρωταρχική σκηνή**³¹, υπάρχει δηλαδή η δυνατότητα ώστε το υποκείμενο να κινείται ψυχικά *αμφισεξουαλικά*, να είναι άλλοτε **ενεργητικό** (ταύτιση με τον πατέρα) και άλλοτε **παθητικό** (ταύτιση με την μητέρα). **Πρόκειται για τη δυνατότητα του υποκειμένου να ταυτίζεται με το διαφορετικό.**

Η **ψυχική αμφισεξουαλικότητα** σημαίνει ότι δέχομαι στιγμές που είμαι *παθητικός* (παθητικές ευχαριστήσεις) και άλλες που είμαι *ενεργητικός* (ενεργητικές ευχαριστήσεις). Οι υστερικές ταυτίσεις οδηγούν το άτομο στην εσωτερίκευση της αμφισεξουαλικότητας: το άτομο κινείται μεταξύ δύο στοιχείων: **πατέρας/ενεργητικότητα** και **μητέρα/παθητικότητα**.

8. ΟΙ ΘΗΛΥΚΕΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

Θηλυκότητα, θηλότητα: πρόκειται για τη δυνατότητα του υποκειμένου (ανεξαρτήτως φύλου) να δέχεται, είναι η ικανότητα του να περιλαμβάνει, π.χ το ότι ακούει τον άλλο, δέχεται τον αναλυτή του κ.λπ.. Πρόκειται για τη **θηλυκότητά** του μέσω της οποίας θα «γονιμοποιηθεί» π.χ. από τον αναλυτή του και απ'αυτήν τη γονιμοποίηση θα προκύψει ένα «παιδί», ένα προϊόν, η εξέλιξη του. Στις **θηλυκές ταυτίσεις** το άτομο παίρνει και

³⁰ Οι μόνες **ταυτίσεις** στις οποίες συμβαίνει αυτό.

³¹ Σκηνή σεξουαλικής συνένωσης μεταξύ των γονιών την οποία το παιδί παρατήρησε ή υπέθεσε μέσω κάποιων ενδείξεων. Γενικά ερμηνεύεται από το παιδί ως μια πράξη βίας εκ μέρους του πατέρα.

γονιμοποιείται. Η αντίστασή του υποκειμένου να δέχεται και γενικά οι δυσκολίες να παράγει, οι αναστολές στη σκέψη κ.λ.π μπορεί να βασίζονται στον τρόπο του να γίνει «θηλυκός»: έχουμε εδώ αδυναμία των *θηλυκών ταυτίσεων*. Σε αυτήν την περίπτωση το άτομο εγκαταλείπει οποιοδήποτε «παιχνίδι» που μπορεί να περιλαμβάνει το μαζοχισμό (εγκατάλειψη της δυνατότητάς του να *υφίσταται*), μέχρι την πλήρη εγκατάλειψη της προσπάθειας για συναλλαγή με το αντικείμενο. Άλλως ειπείν, η αδυναμία των θηλυκών ταυτίσεων σημαίνει **εγκατάλειψη**. Εγκατάλειψη του εαυτού μου και πολύ περισσότερο εγκατάλειψη του άλλου. Το να αρνούμαι την αμφισεξουαλικότητα σημαίνει ότι δεν δέχομαι τίποτα μέσα μου. Πρόκειται για διαρκή κίνηση *αδειάσματος* : όλα να τα πετάξω να μην κρατήσω τίποτα μέσα μου. Πετάω ό,τι έχω μέσα μου και δεν δέχομαι κάτι για να τροφοδοτηθώ. Αυτό οδηγεί στο σβήσιμο του Εγώ μου. Κάποιοι φοβούνται τη θηλυκότητα γιατί την εκλαμβάνουν σαν απειλητική **διείσδυση** και δεν μπορούν να την δουν ως δημιουργική παραγωγή (γονιμοποίηση). Κατά τον Michel Fine στους ανθρώπους με αδυναμία να δεχτούν τη θηλυκότητα τους, το δίπολο **ενεργητικότητα – θηλυκότητα** αντικαθίσταται από το δίπολο **δραστηριότητα – εξάντληση**: δραστηριοποιούνται επί μονίμου βάσεως μέχρις εξαντλήσεως ως άμυνα κατά του άγχους της παθητικότητας (εκθήλυνση). Η αδυναμία μου να δεχτώ, να προσλάβω μπορεί να οδηγήσει σε έναν παθολογικό ναρκισσισμό, τον **φαλλικό ναρκισσισμό**. Εδώ υπερεπενδύω στον εαυτό μου και θωρακίζομαι έτσι ώστε να μη δεχτώ: δεν δέχομαι ότι δεν ξέρω, πρόκειται για την αδυναμία μου να δεχτώ. Συνήθως στην ψυχανάλυση ο αναλυόμενος (η) στην αρχή δεν είναι δεκτικός (η), αλλά μετά γονιμοποιείται: οι συνδέσεις (ερμηνείες) που κάνει ο αναλυτής ευνοούν και καλλιεργούν τη θηλυκότητα και τη δεκτικότητα του αναλυόμενου.

Κλινικό παράδειγμα: Μια γυναίκα που έβλεπα σε θεραπεία αναφερόταν σε μια αίσθηση που είχε πως ο σκύλος είναι μόνο αρσενικός και η γάτα μόνο θηλυκή: αρνιόταν την διφυλετικότητα, δεν τη δεχόταν.

9. ΟΙ ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

Εδώ το υποκείμενο θέλει να κρατήσει πάση θυσία όλα τα αντικείμενα : κρατώ και το ένα και το άλλο και το τρίτο, όλα, ιδού η παντοδυναμία του. Πρόκειται για *καθήλωση* στην δεύτερη πρωκτική φάση κατά K. Abraham³². Σε αυτό το στάδιο το παιδί έχει κατακτήσει το μυϊκό έλεγχο των σφιγκτήρων: κρατώ, ελέγχω τους σφιγκτήρες, «*δε θα τα αφήσω να μου φύγουν, θα τα ελέγξω*». Επιτυγχάνεται έτσι η συγκράτηση του αντικειμένου: «*δεν τα δίνω στη μαμά μου*». Σε αυτήν την περίπτωση τα πράγματα είναι άκαμπτα, έχουμε δηλαδή **σφικτό κράτημα και στην ερωτική και στην επιθετική φόρτιση** μέσα από διαδικασίες **αποστασιοποίησης** και «**αποστείρωσης**».

Οι ψυχαναγκαστικές ταυτίσεις δεν έχουν κάνει την πορεία του πένθους. Τω όντι, ο ιδεοψυχαναγκαστικός ποτέ δεν αφήνει τελείως το αντικείμενο, δεν χάνει το αντικείμενο.

³² Karl. Abraham: Γερμανός ψυχαναλυτής και γιατρός (1897 – 1925), μαθητής και συνεργάτης του Freud.

Εδώ προεξάρχων αμυντικός μηχανισμός είναι η μόνωση³³ (isolation), έτσι ώστε να μην έρθει στην επιφάνεια η επιθετικότητα που συνοδεύει τις ερωτικές ταυτίσεις.

ΚΛΙΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Άνδρας σε ανάλυση, ο οποίος ζει μεταξύ Αθήνας και Λονδίνου έτσι ώστε να απουσιάζει συχνά από τις συνεδρίες και να δυσκολεύεται να διατηρήσει μια σταθερή σχέση. Τω όντι, δεν μπορεί να μείνει σε ένα χώρο. Έχει μάθει να ζει μεταξύ Αθήνας και Λονδίνου. Ιδού η παντοδυναμία του αναλυόμενου: μπορεί να είναι ταυτόχρονα και στην Αθήνα και στο Λονδίνο, να τα κατέχει όλα. Πρόκειται για το κράτημα του ασθενούς: κρατά τα πράγματα. Είναι δύσκολο να του φθείρουμε το πραγματικό νόημα που έχουν οι μετακινήσεις του (ισχυρίζεται τις «δουλειές στο Λονδίνο»), δεν θα καταλάβει τι κρύβεται πίσω από την πραγματικότητα, δηλαδή ποιο είναι το ψυχικό νόημα, π.χ. όταν λέει ότι θέλει “off”. Θέλει «να το σκάσει» από τις σχέσεις του, συμπεριλαμβανομένης και της θεραπείας. Επειδή θέλει να φύγει στο ψυχικό επίπεδο, βρίσκει ένα τρόπο ζωής (εξωτερική πραγματικότητα) που να ικανοποιεί την εσωτερική πραγματικότητα. Πρόκειται για ένα πλάνο ζωής, ένα σχέδιο, το **σενάριο** που η ανάλυση καλείται να αναδείξει. Η ανάλυση βάζοντας του πλαίσια και όρια προσπαθεί **να τροποποιήσει την εσωτερική πραγματικότητα**, να γίνει τέτοια έτσι ώστε **να βρίσκει την ικανοποίηση εδώ**, να μην χρειάζεται ταυτόχρονα, την ίδια στιγμή να είναι και εδώ και αλλού.

10. Η ΠΡΟΒΛΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΙΣΗ

Είδος προβολής. Αμυντικός μηχανισμός εισαχθείς από την Melanie Klein (1946) στα πλαίσια της θεώρησής της περί **σχιζοειδών μηχανισμών** (σχιζοπαρανοειδής θέση). Σε αυτήν τη φάση της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης του παιδιού (6 πρώτοι μήνες της ζωής), τα πράγματα δεν είναι σαφώς ξεχωρισμένα μεταξύ *Εγώ* και *μη Εγώ*. Δεν υπάρχει ενοποίηση στα τμήματα του Εγώ, ως εκ τούτου μπορεί να προκύψει η εξής φαντασιωτική λειτουργία: τμήματα του εαυτού ενοχλητικά είτε γιατί είναι κακά είτε γιατί είναι πολύ καλά (το καλό ερεθίζει όπως και το κακό), το υποκείμενο τα εναποθέτει στον *άλλο*, επειδή δεν τα αντέχει (το Εγώ έτσι αποφορτίζεται), **και στη συνέχεια τα ξαναπαίρνει πίσω**, δηλαδή επανενδοβάλλει αυτά που ο άλλος του στέλνει πίσω από εκείνα που του εναπόθεσε. Η προβλητική ταύτιση είναι μια φαντασιωτική λειτουργία ανταλλαγής προϊόντων. Πρόκειται για έναν αμυντικό μηχανισμό που μπορεί να λειτουργεί και αργότερα στη ζωή του υποκειμένου. Είναι ένας πρώιμος μηχανισμός άμυνας με τον οποίο τα όρια καταργούνται, υπάρχει μια *σύγχυση Εγώ – μη Εγώ* (στην προβολή τα όρια είναι πιο σαφή). Είναι μια άμυνα κατά οποιουδήποτε πένθους, *δεν υπάρχει διαφορά*. Αυτό αφορά σε μια φαντασία **πληρότητας** (πρωτογενής ναρκισσισμός), είναι αυτό που γεμίζει και αδειάζει μεταξύ δύο αντικειμένων σαν δύο συγκοινωνούντα δοχεία. Αφορά σε μια λειτουργία η οποία **δεν είναι βοηθητική ως προς την εντακτική πορεία του Εγώ**, ως προς την ικανότητα του Εγώ να εντάσσει και να εσωτερικεύει στοιχεία με σκοπό τη δόμηση του, στο μέτρο κατά το οποίο το υποκείμενο αδειάζει τα ενοχλητικά τμήματα του εαυτού του στο περιβάλλον. Είναι μια άμυνα κατά της σχέσης, εναντίον της σχέσης, μέσω της οποίας, εν τέλει, *Εγώ και ο άλλος είμαστε ένα*, είμαστε μαζί. Δεν υπάρχει Εγώ και ο άλλος.

³³ **Μόνωση** : Αμυντικός μηχανισμός μέσω του οποίου απομονώνεται μια σκέψη ή μια συμπεριφορά έτσι ώστε οι συνδέσεις με άλλες σκέψεις ή με το υπόλοιπο της ύπαρξης του υποκειμένου να διαρρηγνύονται.

Στην ανάλυση ο αναλυόμενος **προβάλλει** στον αναλυτή του ότι φερ' ειπείν δεν τον φροντίζει. Ο αναλυτής νιώθει αυτό που ο αναλυόμενος του έχει προβάλλει (αισθάνεται πως δεν φροντίζει τον ασθενή του). Στη συνέχεια ο αναλυόμενος ταυτίζεται με αυτό που έχει προβάλλει στον αναλυτή του και γίνεται πράγματι ο μη φροντισμένος ασθενής: αναλυτής και ασθενής φτάνουν να νιώθουν και οι δυο το ίδιο πράγμα. Επί παραδείγματι ο αναλυόμενος είναι θυμωμένος και κάνει τον αναλυτή του να θυμώνει, άλλως ειπείν ο αναλυόμενος κάνει τον αναλυτή του να νιώθει αυτό που ο ίδιος νιώθει. Αυτό είναι η **προβλητική ταύτιση**. Εδώ δεν υπάρχει αυτονομία της σκέψης του καθενός, η αυτάρκεια παραλύει, ακυρώνεται. Παρασύρεται και ο άλλος στο συγκύτιο με συνέπεια να θολώνονται οι γνωστικές του λειτουργίες. Κατά τον Bion πρόκειται για επίθεση στους δεσμούς στη σχέση με τον άλλο. Σε αυτές τις επιθέσεις περιλαμβάνεται και ο αναλυτής. Πρόκειται για επιθέσεις που έχουν να κάνουν με τις γνωστικές λειτουργίες της σκέψης του αναλυτή και τη σχέση του αναλυόμενου μαζί του. Αντί να δημιουργηθεί ένα εργαλείο της σκέψης, αυτό το εργαλείο αχρηστεύεται και πετιέται έξω κάτι που βλέπουμε με τους οριακούς. Για παράδειγμα, ένας οριακός ασθενής έρχεται θυμωμένος στη θεραπεία και με απορριπτική διάθεση για το θεραπευτή του. Ο θεραπευτής τότε μπορεί να θυμώνει και δείχνει το θυμό του είτε σε αυτά που λέει στο θεραπευόμενο είτε σε αυτά που κάνει (εκδραματίση) π.χ «δεν μπορώ να συνεργαστώ μαζί σας». Ιδού η αδυναμία του θεραπευτή να επεξεργαστεί αυτό που του προβάλλει ο θεραπευόμενος. Έτσι διώχνει τον ασθενή, ο οποίος τότε χαίρεται γιατί επιτυγχάνει τον ασυνείδητο σκοπό του που ήταν πράγματι να τον διώξει ο αναλυτής του και να πει «δεν με ήθελε ο γιατρός». Ο θεραπευόμενος μέσω της προβλητικής ταύτισης κάνει αυτό που θέλει. Το όντι, ο έλεγχος του αντικείμενου είναι μια βασική λειτουργία της προβλητικής ταύτισης, κατά την Klein : έλεγχος **διάμεσου (through)**. Πρόκειται, εν τέλει, για τον έλεγχο του άγχους του υποκειμένου, του θεραπευόμενου, μέσα από την κατοχή και τον έλεγχο του άλλου, του θεραπευτή: «*πετάει*» κάτι σε αυτόν με σκοπό να τον «*γραπώσει*», να τον ελέγξει και, ελέγχοντας τον θεραπευτή, ελέγχει το δικό του άγχος. Αν δεν επεξεργαστούμε την **προβλητική ταύτιση**, έχουμε ξεφύγει σαν θεραπευτές.

Ο Bion επεξεργαζόμενος το μηχανισμό της **προβλητικής ταύτισης** του έδωσε και άλλη διάσταση: έβαλε και τον *επικοινωνιακό χαρακτήρα*, τη δυνατότητα επικοινωνίας : το παιδί προβάλλει στη μαμά του κάτι το οποίο του είναι ανυπόφορο, προβάλλει πάνω της τα κακά του (επιθετικότητά του). Η προβολή αυτού του τύπου («πετάω τα κακά στον άλλο») έχει να κάνει και με περιέργεια, είναι μια λειτουργία γνώσης, διερεύνησης: το υποκείμενο ενδιαφέρεται να μάθει τι γίνεται πιο έξω. Όταν το παιδί/αναλυόμενος προβάλλει στη μαμά του (αναλυτής) αυτά που δεν μπορεί να αντέξει, τότε η μαμά του /αναλυτής³⁴/ εμπεριέχων οφείλει αυτά να τα κρατήσει, να τα **μεταβάλλει** και να τα *επιστρέψει* όχι σαν κακά στοιχεία, αλλά σαν καλά. Το παιδί τότε θα έχει το αίσθημα του *εμπεριέχεσθαι*: νιώθει καλά στην «αγκαλιά» του άλλου.

²⁷ Παιδί – αναλυόμενος, μαμά – αναλυτής είναι ανάλογα χωρίς να είναι ταυτόσημα

Επικοινωνιακή διάσταση της **προβλητικής ταύτισης**: ο αναλυτής πρέπει να μπορέσει να εμπεριέξει. Όταν η μητέρα μπορεί να κρατήσει και να εμπεριέξει το «κακό» αρχίζει και οργανώνει τον εσωτερικό κόσμο του παιδιού. Δημιουργεί δεσμούς, φτιάχνει τον ψυχισμό. Αυτά τα στοιχεία τα *ωμα* που προβάλλει το παιδί στη μαμά/αναλυτή ο Βιον τα ονομάζει *β' στοιχεία*, μη επεξεργασμένα, κοντά στις διεγέρσεις, τις εκφορτίσεις (αισθητηριακά δεδομένα). Το βρέφος ανίκανο να χειριστεί μόνο του τα αισθητηριακά δεδομένα, τα αποβάλλει μέσα στη μητέρα. Η μαμά με την ικανότητα της να εμπεριέχει και να μεταλλάσσει (να «αλέθει»), είναι σε θέση να τα χωράει, να τους δίνει μια μορφή να τα μετατρέπει σε *α' στοιχεία*, δηλαδή σε σκέψεις, αναπαραστάσεις, συναισθήματα, στοιχεία τα οποία χρησιμοποιούνται στο όνειρο, στην ονειροπόληση. Άλλως ειπείν, τα στέλνει πίσω επεξεργασμένα, μετασχηματισμένα, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως *στοιχεία α* από το παιδί. Για να μεταλλαχθούν τα στοιχεία β σε στοιχεία α χρειάζεται η *a function*, δηλαδή η ικανότητα της μαμάς να εμπεριέχει. Η *λειτουργία άλφα* αποτελεί την κατεξοχήν λειτουργία του άλλου. Εξασφαλίζει στον άνθρωπο την ικανότητα ν' αποκοιμείται αλλά και να ξυπνά. Πρόκειται για την ονειροπόληση της μαμάς, δηλαδή λειτουργία η οποία μου επιτρέπει να κρατήσω στοιχεία από τον αναλυόμενο (ή το παιδί), και να τα χρησιμοποιήσω σε ένα μελλοντικό χρόνο. Όταν π.χ. θα πω στον αναλυόμενο ότι «*αυτό που μου λέγατε τότε, έχει σχέση με αυτό που λέτε τώρα και με αυτό που αισθάνεστε τώρα για μένα*», του φέρνω κάτι που είχε πει στο παρελθόν στο *τώρα*: χρησιμοποιώ στοιχεία του παρελθόντος, έχω δηλαδή κρατήσει στοιχεία, τον σκέπτομαι. Δεν έχω πετάξει τα στοιχεία του, τα έχω κρατήσει. Αυτό είναι η ονειροπόληση. Όταν το εμπεριέχον (η μαμά), δεν μπορεί να κρατήσει το «κακό» κομμάτι το οποίο το παιδί της προβάλλει, τότε για τον ψυχισμό του παιδιού επιβεβαιώνεται ότι, όντως, αυτό είναι ένα κακό κομμάτι το οποίο ξαναπαίρνει μέσα του και αυτό το κακό – επιθετικό κομμάτι καταστρέφει το ψυχικό νήμα: βάζει μέσα του σαν κακό αυτό που ο άλλος του επιστρέφει ως κακό, π.χ. λέει το παιδί: «*τι είναι αυτό;*» γονιός «*πάψε βλάκα!*». Σε αυτήν την περίπτωση, το ενδιαφέρον να μάθει, η περιέργεια, εισάγονται μέσα του ως κακά με συνέπεια να αναστέλλεται η λειτουργία του υποκειμένου. Η επιθετικότητα του υποκειμένου (προβολή του κακού) μπορεί να είναι τέτοια ώστε αυτό να αισθάνεται ότι καταστρέφει το αντικείμενο. Στη συνέχεια το υποκείμενο εσωτερικεύει αυτό το κατεστραμμένο αντικείμενο για να επανρθώσει. Όμως, αυτό το κατεστραμμένο αντικείμενο υπάρχει μέσα του ως «*σάπιο*»: δεν ευνοεί την επικοινωνία ούτε το δέσιμο των συναισθημάτων, των αναπαραστάσεων, των σκέψεων. Άλλως ειπείν, η **εσωτερικευση** ενός κατεστραμμένου από την επίθεση μου αντικείμενου οδηγεί στο συναίσθημα του κενού: κενό στη σκέψη, στο συναίσθημα.

Συνοπτικά, η προβλητική ταύτιση έχει τριπλό χαρακτήρα :α) εκφορτιστικό, δηλ. να πετάξω αυτά που δεν αντέχω, β) ελεγκτικό (έλεγχος του αντικείμενου «*διαμέσου*»), γ) επικοινωνιακό.

Διαφορές των μηχανισμών της **προβλητικής ταύτισης** και της **προβολής**.

-Προβλητική ταύτιση

Το υποκείμενο «πετάει» , προβάλλει κάτι στο υποκείμενο με σκοπό να το «γραπώσει» , να το ελέγξει. Τα όρια υποκειμένου – αντικείμενου καταργούνται, υπάρχει σύγχυση του Εγώ – μη Εγώ.

-Προβολή

Το υποκείμενο δεν έχει σκοπό να ελέγξει το αντικείμενο, αλλά να πετάξει κάτι πάνω του. Τω όντι, το τελευταίο δεν νιώθει αυτό που το υποκείμενο του προβάλλει. Είναι πιο υγιής μηχανισμός. Τα όρια υποκειμένου – αντικείμενου (Εγώ – μη Εγώ) είναι πιο σαφή.

ΚΛΙΝΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

- Άνδρας σε θεραπεία, με σχέση διαστροφική με το αντικείμενο: είναι χειριστικός και να αποσκοπεί στο να καταστρέψει το αντικείμενο (αντικείμενο προς ανάλωσιν). Η φίλη του λέει «όχι», τον διώχνει, αλλά στο τέλος ξαναρχίζουν πάλι τη σχέση με τους δικούς του όρους. Ο ασθενής ζητά διακοπή της θεραπείας, αλλά ρωτάει τον θεραπευτή αν μπορεί να ξανάρθει κάποια στιγμή. Ο θεραπευτής απαντά : « θα δούμε, θα το συζητήσουμε». Ο σκοπός του ασθενή είναι να καταστρέψει τον θεραπευτή. Τω όντι, όταν ο τελευταίος του λέει «θα δούμε» σημαίνει ότι εξακολουθεί να υπάρχει. Αν ο ασθενής έλθει ξανά θα βρει το αντικείμενο πάλι μπροστά του. Όταν ο θεραπευτής λέει: « θα το διαπραγματευτούμε», είναι σαν να λέει: «θα είμαι εδώ, αλλά με τους δικούς μου όρους». Είναι μια στάση που διαφέρει από τη σχέση με τη φίλη του η οποία δέχεται τους όρους του. Έτσι δεν πέφτουμε στην «ταυτόσημη επανάληψη», ο θεραπευτής υπάρχει με τους δικούς του όρους. Ο ασθενής ρωτά «εκ του πονηρού» αν μπορεί να ξανάρθει, για να του πει «όχι» ο θεραπευτής, οπότε θα μπαίναμε στα χωρία της *προσβλητικής ταύτισης*. Σε αυτήν την περίπτωση θα είχαμε προβολή στον θεραπευτή του δικού του «κακού» δηλαδή της προδιάθεσής του να φύγει. Ο θεραπευτής θα ήταν εμπορούμενος από θυμό που θα έλεγε «όχι, δεν θα ξανάρθεις», άλλως ειπείν ο θεραπευτής θα γινόταν αυτό που ο ασθενής θα του προέβαλλε και ο ασθενής θα επανενδύβαλε αυτό το «κακό» και θα έφευγε. Όταν, αντίθετα, ο θεραπευτής του λέει « ναι, μπορείς να ξανάρθεις» τότε δεν λειτουργεί σαν την «κακή μαμά», αντίθετα είναι «μαμά» που ανοίγει δρόμο, δεν ισοπεδώνει. Αυτήν ακριβώς τη μαμά έχει ανάγκη το παιδί.

- Άνδρας σε θεραπεία. Σε κάποια συνεδρία ζήτησε νερό και ο θεραπευτής του έφερε, στα πλαίσια αντιμεταβιβαστικής αντίδρασης: αισθάνθηκε αμήχανα. Ενδεχομένως-σκέπτεται- δεν φροντίζει αρκετά τον ασθενή του, καθώς δεν είναι επαρκώς παρών νυστάζει, όταν τον ακούει. Έτσι είναι γι αυτόν ακριβώς το λόγο, σκέπτεται ο θεραπευτής (αντιμεταβίβαση), που ο ασθενής ζητά κάτι «παραπάνω». Πρόκειται για διαδικασία προβλητικής ταύτισης, η οποία **ξεκινά πάντα από τον θεραπευόμενο**. Είναι μια μη λεκτική διαδικασία κατά την οποία ο θεραπευόμενος προβάλλει στο θεραπευτή του το ότι δεν τον φροντίζει , ο θεραπευτής το νιώθει και αισθάνεται ανεπαρκής, ο θεραπευόμενος ενδοβάλλει αυτό που νιώθει ο θεραπευτής (πως δεν τον φροντίζει) οπότε ζητά νερό. Αμφότεροι είναι εκτός πλαισίου. Τω όντι, η δουλειά του ασθενούς δεν είναι να έλθει να πει νερό, δεν ήρθε στη συνεδρία για να σβήσει, να καταλαγιάσει τις διεγέρσεις του, αλλά να της διευθετήσει, να βρει μια οικονομικότερη για τον ψυχισμό λύση. Ωστόσο, το ένα κομμάτι του έρχεται για να διευθετήσει τις συγκρούσεις του και το άλλο για να τις συντηρήσει (αντίσταση). Στην προσπάθεια του αυτήν προσπαθεί να **συμπαρασύρει** και να εξουδετερώσει τον θεραπευτή του, διαφορετικά η πλευρά του ασθενούς η οποία αντιστέκεται κινδυνεύει διαρκώς είναι μια απειλή για αυτόν. Καταφέρνει λοιπόν να εξουδετερώσει τον θεραπευτή του, τον πετάει έξω από το πλαίσιο, όταν ο τελευταίος του φέρνει νερό.

11. Η ΟΜΟΛΟΓΗ ΤΑΥΤΙΣΗ

Στην ανάλυση ο αναλυόμενος φέρνει υλικό, π.χ μιλά στον αναλυτή του αρνητικά για τον πατέρα του και ο αναλυτής νιώθει ό,τι νιώθει ο αναλυόμενος για τον πατέρα του οπότε πηγαίνουν μαζί «*χέρι – χέρι*» εναντίον του πατέρα του. Ο αναλυτής εδώ νοιώθει το ίδιο συναίσθημα που νοιώθει και ο αναλυόμενος σε σχέση με το πρόσωπο που απασχολεί τον

τελευταίο, π.χ. αν ο αναλυόμενος είναι θυμωμένος με τον πατέρα του και ο αναλυτής είναι το ίδιο θυμωμένος.

12. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΤΑΥΤΙΣΗ ³⁵(ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ)

Εδώ, κατά την ανάλυση, ο αναλυτής νιώθει αυτό που νιώθει το πρόσωπο στο οποίο μεταβιβάζει ο αναλυόμενος. Για παράδειγμα, στα πλαίσια μιας πατρικής μεταβίβασης, ο αναλυτής νιώθει αυτό που νιώθει ο πατέρας του αναλυόμενου,

ΚΛΙΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Αναλυόμενη σε θεραπεία. Είναι πολύ ευτραφής, σωματώδης, με θυμό και επιθετικότητα. Συχνά δεν μιλά, ωστόσο αναφέρει ενίοτε ότι δε μπορεί να εξηγήσει, στο μέτρο που ήταν τόσο καλό παιδί, γιατί οι γονείς της θύμωναν. Ο αναλυτής είδε το εξής όνειρο : η ασθενής είναι ένα δεκάχρονο κορίτσι, και σαν από το σώμα της να έλειπε ένα στρώμα από το πάχος της (με αυτό το πάχος εκείνη αμύνεται στις ενορμήσεις και την επιθετικότητά της). Στο όνειρο του αναλυτή η ασθενής ήταν στο γραφείο , αλλά το γραφείο είχε συρτάρια τα οποία εκείνη τον εμποδίζει να ανοίγει με ένα γέλιο σαδιστικό, ειρωνικό, επιθετικό. Ο αναλυτής την έσπρωχνε με το ζόρι, δεν μπορούσε όμως να την απομακρύνει , σαν να είχε μια φοβερή δύναμη και να ήταν κολλημένη εκεί. Εκείνος τότε σκέφτηκε, με αφορμή το όνειρο το οποίο είδε, πως αυτό το κορίτσι δεν ήταν τόσο «αγγελούδι» όσο το ίδιο ισχυριζόταν. Χρησιμοποιώντας το συναίσθημα του είπε στην θεραπευόμενη κατά τη συνεδρία : « αναρωτιέμαι μήπως δεν είσατε το καλό κορίτσι, αλλά ένα πειραχτήρι, ένα ζιζάνιο». Η ασθενής ήρθε στην επόμενη συνεδρία με πολύ άγχος και είπε ότι οι γονείς της ανέφεραν πως δεν τους άφηνε να ησυχάσουν, όταν ήταν μικρή. Ο πατέρας της, φαρμακοποιός στο επάγγελμα, της είπε μάλιστα, πως όταν ήταν μικρή την είχε βρει ένα απόγευμα στο φαρμακείο, κάτω από ένα πάγκο, να έχει πάρει διάφορα φαρμακευτικά υλικά και να τα ανακατεύει λέγοντας « θα ανάψω φωτιά με αυτά». Το όνειρο του αναλυτή τον οδήγησε να δει ότι σε εκείνη την ηλικία η ασθενής ήταν ζιζάνιο και ότι οι γονείς της αντιδρούσαν , όπως και ο αναλυτής, επειδή τους προκαλούσε. Το ασυνείδητο του αναλυτή είχε συλλάβει την πραγματικότητα, και είχε νιώσει, όπως ο πατέρας της τότε. Αυτό που ένιωσε ο αναλυτής, όπως ο πατέρας ενδεχομένως, το ονομάζουμε **συμπληρωματική ταύτιση** στην αντιμεταβίβαση: ο αναλυτής ταυτίζεται με το πρόσωπο (πατέρα), που η ασθενής μεταβιβάζει στον αναλυτή.).

13. Η ΤΑΥΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΕΠΙΤΙΘΕΜΕΝΟ

Αμυντικός μηχανισμός περιγραφείς το 1936 από την Anna Freud³⁶. Εδώ το υποκείμενο ταυτίζεται με εκείνον τον οποίο φοβάται π.χ τα επιθετικά στοιχεία ενός βίαιου γονιού, και

³⁵ Τόσο η ομολογη ταύτιση όσο και η συμπληρωματική είναι μηχανισμοί άμυνας του αναλυόμενου. Ο αναλυόμενος δηλαδή με κάνει σύμμαχό του για να αμυνθεί: με εισάγει στον ψυχικό του παιχνίδι για να χειριστεί τις εντάσεις του.

³⁶ **Anna Freud** : Γεννήθηκε στη Βιέννη το 1895. Ψυχαναλύτρια , κόρη του Sigmund Freud. Αρχικά ήταν δασκάλα, δίπλα στον πατέρα της όμως ταυτόχρονα εργάστηκε για την περαιτέρω ανάπτυξη της ψυχαναλυτικής θεωρίας. Διακρίθηκε στην εργασία της με παιδιά. Εστίασε στο θέμα της δόμησης του Εγώ σε σχέση με την εξέλιξη της προσωπικότητας και τους μηχανισμούς άμυνας. Διέφυγε των Ναζί μαζί με τον πατέρα της το 1938 στο Λονδίνο. Ίδρυσε το Hampstead Child Therapy Course and Clinic στο Λονδίνο το 1947 και υπηρέτησε ως διευθύντρια του από το 1952 . Επίσης συνέβαλε καθοριστικά στην έκδοση του περιοδικού Psychoanalytic Study of the Child το 1945. Ήταν πολυγραφότατη. Πέθανε το 1982.

παίρνει χαρακτηριστικά του. Σε αυτήν την περίπτωση το υποκείμενο διεκδικεί την *ισοδυναμία* του με τον άλλο με σκοπό να έρθει στη θέση που κατέχει ο άλλος, ο οποίος είναι ο δυνατός. Έτσι το παιδί π.χ γίνεται ισότιμο δηλαδή ο *επιτιθέμενος γονιός*, ακριβώς σαν τον επιτιθέμενο γονιό (ό,τι μας κάνουν θέλουμε να το κάνουμε και εμείς στους άλλους). Επομένως, στην ταύτιση με τον επιτιθέμενο *ταυτίζομαι* με εκείνον που φοβάμαι και *παίρνω τα χαρακτηριστικά του*. Τω όντι βλέπουμε σε ποιόν βαθμό, σε ορισμένα παιχνίδια, τα παιδιά «*γίνονται*» οι κακοί, π.χ ο κακός λύκος, ή μιμούνται φωνές ζώων ή μεταμφιέζονται σε ζώα, υποδύονται κλέφτες κ.λ.π

Η Α. Freud περιγράφει αυτόν το μηχανισμό ως άμυνα του υποκειμένου σε κίνδυνους σωματικής επίθεσης ή εκσεσημασμένης κριτικής από πρόσωπα εξουσίας. Απέναντι σε αυτούς τους κινδύνους η συμπεριφορά του υποκειμένου είναι το αποτέλεσμα μιας **αντιστροφής ρόλων** : αυτός που δέχεται την επίθεση επιτίθεται, κάνω στον άλλο ό,τι μου έκανε.

Πρόκειται για αντιφοβική κίνηση, *κίνηση εσωτερική* για να κρύψει το παιδί το φόβο του: ταυτίζεται με τον επιτιθέμενο π.χ γονιό βίαιο, επειδή τον φοβάται. Ο μηχανισμός αυτός έχει σαν σκοπό το υποκείμενο να τα «*βγάλει πέρα*» - επειδή φοβάται μπρος στην ανημπόρια του από τον κίνδυνο που διατρέχει μπρός στον επιτιθέμενο. Μέσω αυτού του αμυντικού μηχανισμού διεκδικεί την *ισοδυναμία*: έχουμε εδώ την έννοια της διεκδίκησης της *ισοδυναμίας*. Για παράδειγμα λέει το μικρό αγόρι στον πατέρα του « *θα σου σπάσω το κεφάλι*», έτσι θα είμαι στο ίδιο σημείο με εκείνον. Άλλως ειπείν, κάνω ό,τι έκανες, με σκοπό να έρθω στη θέση που έχεις, που κατέχεις, να φτάσω και εγώ στη θέση του δυνατού, διεκδικώ, με σκοπό να έρθω σε θέση ισότιμη με εσένα, να γίνουμε *ισοδύναμοι*.

Κατά την Α. Freud ο μηχανισμός της *ταύτισης με τον επιτιθέμενο*, είναι προεξάρχον προστάδιο στη δόμηση του Υπερεγώ (η επιθετικότητα στρέφεται προς τα έξω και όχι, ακόμα, εναντίον εαυτού υπό τη μορφή αυτοκριτικής). Η επιστράτευση αυτού του μηχανισμού παρατηρείται συχνά στα άτομα που έχουν υποστεί *κακοποίηση*.

ΚΛΙΝΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ :

-Άνδρας σε θεραπεία. Ιδιαίτερα αμφιθυμική σχέση με τον πατέρα του. Ο ασθενής παρουσιάζει συμπτώματα κρίσεων πανικού στην προοπτική ταξιδιών. Περιγράφει τον πατέρα του ως ασταθή στις υποχρεώσεις του, «κομπιναδόρο», «ρίχτη». Ο ασθενής στην θεραπεία είναι *κακοπληρωτής*, *ασυνεπής* στις υποχρεώσεις του. Ταυτίζεται με τον «επιτιθέμενο», τον πατέρα του, επειδή τον φοβάται : ο πατέρας του είναι «*ρίχτης*» απέναντι του και αυτός γίνεται «*ρίχτης*» προς τον θεραπευτή του.

-Άνδρας σε θεραπεία με προβλήματα σχέσεων και σεξουαλικές δυσκολίες : « *το σάββατο δεν ένιωσα όπως είχα νιώσει παλιότερα...πήγα να δω ειδικούς...έναν ουρολόγο...επέμενα και υπέστην εκείνο το τεστ στύσης . Είναι μια επίπονη διαδικασία γιατί βάζουν μέσα στο πέος σου κάτι σωλήνες και τους γεμίζουν με κάποιο υγρό. Μάλιστα μετά για κάποιο διάστημα είχα πόνους στο πέος...επίσης, όταν ήμουν έφηβος είχα φίμωση με αποτέλεσμα η βάλανος να μη βγαίνει ακριβώς έξω...» . Ο ασθενής προβαίνει σε μια συνεχή , λεπτομερή περιγραφή του πέους και της δυσλειτουργίας του. Πρόκειται για μια αντιφοβική κίνηση στο άγχος ευνουχισμού. Είναι σα να λέει : «*αυτός που με ενούχισε (ο επιτιθέμενος) έχει πέος, στύση, οπότε έχω και εγώ*».*

Ο αμυντικός μηχανισμός της ταύτισης με τον επιτιθέμενο μοιάζει με τον αμυντικό μηχανισμό της αντιστροφής : « σου κάνω ό,τι μου κάνεις» ή «μία σου και μία μου» (αναποδογύρισμα). Εδώ το Εγώ δεν έχει ακόμη ωριμάσει οπότε καταφεύγει στην *αντιστροφή* με την έννοια της εκδίκησης, **αλλά τελικά αυτό γυρίζει εις βάρος μου.**

ΚΛΙΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Η ανάλυση ενός άνδρα αναλυόμενου διακόπτεται από τις καλοκαιρινές διακοπές. Όταν επιστρέφει ο αναλυόμενος είπε στον αναλυτή πως είχε πόνο στα δόντια και ούλα, άλλως ειπείν, πόνεσε. Στη δεύτερη συνεδρία μετά την επιστροφή από τις διακοπές είπε ότι χώρισε από την γυναίκα του αιφνίδια (η σχέση τους χώλαινε). Έχασε επίσης δύο συνεδρίες και έδιωξε τη μητέρα του από το σπίτι, άλλως ειπείν έκανε στη γυναίκα του, στη μάνα του, στον αναλυτή του ο,τι ο «επιτιθέμενος» αναλυτής έκανε στον ίδιο, όταν τον άφησε να πονάει φεύγοντας διακοπές. Τελικά, όμως, μένει μόνος του: φεύγει από τη γυναίκα του, τη μάνα του, την ανάλυση. Και «μπακούρης» όπως είπε , δηλαδή μόνος κι έρημος. Πρόκειται για τον μηχανισμό αντιστροφής η οποία όμως **διαφέρει από την ταύτιση με τον επιτιθέμενο.** Τω όντι, **αν επρόκειτο για ταύτιση με τον επιτιθέμενο τότε θα έκανε αυτό το οποίο του έκανε ο αναλυτής, αλλά με σκοπό να έρθει στη θέση του αναλυτή,στη θέση του δυνατού:** δε θα *θυσίαζε* τον εαυτό του για να «τη φέρει» στον αναλυτή του, να ανταποδώσει στον αναλυτή του.

Διαφορά μεταξύ των μηχανισμών της **ταύτισης με τον επιτιθέμενο** και της **αντιστροφής.**

Στην **ταύτιση με τον επιτιθέμενο** διεκδικώ την *ισοδυναμία* με το επιτιθέμενο αντικείμενο. Πρόκειται για την έννοια της διεκδίκησης της ισοτιμίας, της δύναμης του αντικειμένου. Αντίθετα στην αντιστροφή το υποκείμενο εκδικείται το επιτιθέμενο αντικείμενο και αυτό το βλέπει. Επομένως στην αντιστροφή προεξάρχει η έννοια της εκδίκησης.

14. ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΝΕΥΡΩΣΕΙΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ (ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ)

Πρόκειται για οργανώσεις που ψάχνουν την *εκφόρτιση* μέσω συμπεριφορών /πράξεων. Τα πράγματα *δεν κρατιώνται*, έτσι ώστε να είναι προβληματικό να μιλήσουμε για εσωτερικεύσεις και **ταυτίσεις**, εφόσον όλα τα πράγματα παίζονται στο επίπεδο της συμπεριφοράς. Για παράδειγμα: η μαμά χάνει πράγματα, το ίδιο κάνει και το παιδί. Εδώ πρόκειται για ταύτιση, όμως είναι ανεπαρκής η **εσωτερίκευση** της **μητρικής εικόνας**, αφού τα πράγματα κρατιούνται στο συμπεριφορικό επίπεδο. Η ταύτιση δεν λειτουργεί με τρόπο αφομοιωτικό (ψυχικός μηχανισμός), οπότε μιλάμε για **ταύτιση πράξης**³⁷.

³⁷ Στους διασεξουλικούς (transsexuals) – άτομα που από άποψη φυσιολογίας ανήκουν σε ένα φύλο, αλλά αισθάνονται ότι ανήκουν στο αντίθετο – εντοπίζουμε **ταύτιση πράξης**. Το να γίνω όμοιος με τα άτομα του άλλου φύλου προεκτείνεται σε ένα χώρο αλλαγής. Πρόκειται εδώ για **ταύτιση πράξης**. Είναι ένας μηχανισμός που «*ξεχειλίζει*», όχι μόνο ψυχικός, όπως η ταύτιση και η ενσωμάτωση, είναι ταυτόχρονα και *συμπεριφοριολογικός*.

15. ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΝΕΥΡΩΣΕΙΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ («ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΟΛΟΓΙΚΟΙ» ΑΣΘΕΝΕΙΣ)

Εδώ στο προσκήνιο βρίσκεται η **ναρκισσιστική προβληματική**. Είναι ναρκισσιστικές νευρώσεις, στις οποίες οι επενδύσεις δεν πάνε στο αντικείμενο , αλλά πάνε στον εαυτό. Προκύπτει έτσι μια εξασθένηση της διαθέσιμης λιβιδούς για επενδύσεις στο αντικείμενο ενώ προεξάρχει η ναρκισσιστική επιλογή αντικειμένου (το διπλότυπό μου). Έτσι οι ταυτίσεις δεν μπορούν να λειτουργήσουν. Σε αυτήν την περίπτωση το υποκείμενο απορροφά χαρακτηριστικά στοιχεία και τα κάνει δικά του, αυτά δηλαδή γίνονται μέρος του χαρακτήρα του.

16. ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΕΣ ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ

Εδώ η ταύτιση γίνεται με το μερικό αντικείμενο³⁸ είναι το μερικό αντικείμενο που τροφοδοτεί την ευχαρίστηση. Οι ασθενείς αυτοί δεν λειτουργούν με ταυτίσεις πραγματικές.

17. ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΞΑΡΤΗΣΕΙΣ

Οι ταυτίσεις σε αυτές τις περιπτώσεις δεν λειτουργούν καθόλου. Πράγματι, εδώ δεν λειτουργεί το *εσωτερικό-ψυχικό αντικείμενο*. Αντίθετα αυτοί έχουν εξωτερικό αντικείμενο (φάρμακα, ψυχοτρόπες ουσίες, αλκοόλ κ.λ.π.) το ίδιο και οι βουλιμικοί: πρόκειται για εξωτερική σχέση με την τροφή.

18. ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΟΡΙΑΚΟΥΣ

Εδώ τα αντικείμενα σβήνουν, χάνονται , οι αναπαραστάσεις δεν απωθούνται. Οι οριακοί φτάνουν σε ένα κενό στο οποίο όμως δεν βρίσκουμε τίποτα. Αυτό διαφέρει από το κενό των νευρωτικών πίσω από το οποίο υπάρχει *περιεχόμενο*. Στους οριακούς το αντικείμενο είναι **κακό** δηλαδή *υπερδιεγερτικό* ή *υποδιεγερτικό*, ένα υπόβαθρο τραυματικής κατάστασης. Αφού το αντικείμενο είναι κακό , το υποκείμενο πρέπει να το ελέγξει με *μαζική επένδυση* σ' αυτό ή να *«το βάλει στα πόδια»* με μαζική αποεπένδυση. Τότε κρατάει το αντικείμενο μακριά, δεν έχει χαλαρή σχέση μαζί του. Με άλλα λόγια δεν το βάζει μέσα του, δεν το εσωτερικεύει, δεν κάνει φαντασία, σκέψη, δεν κάνει ταύτιση.

19. ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΙΜΗΣΗΣ – ΤΑΥΤΙΣΗΣ

³⁸ Μερικό αντικείμενο: τύπος αντικειμένου στο οποίο στοχεύουν οι *μερικές ενορμήσεις* (συνιστώσες του σεξουαλικού ενστίκτου κατά την προοιδιπόδεια φάση της σεξουαλικής εξέλιξης)

Η μίμηση είναι ένας **συνειδητός** μηχανισμός που προϋποθέτει συμμετοχή και διάδραση βάσει θέλησης. Επίσης, δεν είναι μόνιμος μηχανισμός. Ξεκινά πρώιμα και είναι στη βάση των ταυτίσεων, είναι η πηγή των ταυτίσεων. Η Μαράτου³⁹ μιλά για την πρωιμότητα της μιμητικής διαδικασίας, στα βρέφη και τα μωρά: εδώ οι ταυτίσεις δεν έχουν κινηθεί ακόμα. Οι μιμήσεις είναι ασυγκρουσιακές (εκτός των συγκρούσεων). Οι ταυτίσεις αντιθέτως είναι συγκρουσιακές και αφορούν στο να φέρω το διαφορετικό στα μέτρα μου (μεταλλακτική-αφομοιωτική λειτουργία) ή εγώ να πάω στο διαφορετικό.

20. ΤΑΥΤΙΣΗ ΣΥΜΒΟΛΟΥ- ΣΥΜΒΟΛΙΖΟΜΕΝΟΥ

ΚΛΙΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ SEGUL⁴⁰

Ένας βιολιστής παύει να παίζει βιολί, δεν μπορεί πλέον. Η αναλύτρια λέει « γιατί δεν παίζετε βιολί;». Εκείνος απαντά: « μα θέλετε να παίζω το πουλί μου μπροστά στο ακροατήριο;». Ιδού η αρχόμενη ψύχωση. Εδώ το σύμβολο (βιολί) ταυτίζεται με το εμβολιζόμενο, το πέος. Παύει να υπάρχει απόσταση ανάμεσα στο σύμβολο και το συμβολιζόμενο έτσι ώστε η λέξη «βιολί» να μην μπορεί να έχει άλλο νόημα πέρα από το συγκεκριμένο. Με το άνοιγμα της ψύχωσης εκπίπτει η συμβολική τάξη των πραγμάτων, η λειτουργία της συμβολοποίησης, οπότε λέξη και πράγμα είναι το ίδιο, δεν υπάρχει διαχωριστικός χώρος ανάμεσα στη λέξη και το πράγμα. Η Segul μιλά για *συμβολικό ισοδύναμο*, όταν το σύμβολο και το συμβολιζόμενο ταυτίζονται (το σύμβολο είναι πολύ κοντά στο πράγμα).

21. ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΝΩΝΟΥΝ ΤΑ ΜΕΛΗ ΜΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ

Πρόκειται για προβολή στον αρχηγό της ομάδας του Ιδεώδους Εγώ. Ο καθοδηγητής εγκαθίσταται στη θέση του **Ιδεώδους Εγώ**, οπότε το ιδεώδες εγώ ενσαρκώνεται στο πρόσωπο του αρχηγού της ομάδας. Τότε οι οπαδοί της παράταξης θαμπωμένοι από τον αρχηγό μπορεί να ξεχνούν τις διαμάχες και τις διαφορές τους: ταυτίζονται μεταξύ τους μέσω του κοινού δεσμού, δηλαδή της ποιότητας που αποδίδουν στον αρχηγό ο οποίος, ως αντικείμενο ταύτισης, παύει να είναι το αντικείμενο των σεξουαλικών τους ενορμήσεων. Εδώ υπάρχει **ταύτιση** μεταξύ των μελών της παράταξης η οποία τα ενώνει τόσο μεταξύ τους όσο και με τον καθοδηγητή τους με ταυτόχρονη απουσία της όποιας σεξουαλικής επένδυσης προς αυτόν, πχ τα κοριτσόπουλα που έχουν εξιδανικεύσει τον ίδιο τραγουδιστή δεν ζηλεύουν το ένα το άλλο ως προς την αγάπη τους γι αυτόν.

³⁹ Μαράτου Όλγα : Παιδοψυχολόγος – Ψυχαναλύτρια (Ε.Ψ.Ε)

⁴⁰ Βρεττανή Ψυχαναλύτρια, μέλος της Βρετανικής Ψυχαναλυτικής εταιρείας.

22. ΟΙ ΑΝΤΙΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

Εδώ το υποκείμενο γίνεται κάτι αντίθετο με το αντικείμενο, για παράδειγμα η μητέρα μου δεν προσέχει καθόλου την καθαριότητα και εγώ γίνομαι το αντίθετο, δηλαδή ψυχαναγκαστικός της καθαριότητας. Επίσης, σε αυτήν την περίπτωση μπορεί να υπάρχει μεν ταύτιση, αλλά το υποκείμενο να αντιτίθεται σε αυτήν.

23. ΑΠΟΤΑΥΤΙΣΗ : Η ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ΤΩΝ ΤΑΥΤΙΣΕΩΝ

Οι ταυτίσεις λειτουργούν μέσα μας: πρόκειται για μια διαδικασία, μια πορεία στη διάρκεια της οποίας μένουμε τελικά δεσμευμένοι στα διάφορα πρόσωπα τα οποία ταυτιζόμαστε. Μπορεί να αφομοιώνουμε από τα πρότυπα με τα οποία ταυτιζόμαστε στοιχεία δικά τους, αλλά τα πρότυπα εξακολουθούν να παραμένουν ενεργά. **Μιλάμε για αποδέσμευση από τις ταυτίσεις από τη στιγμή που σταματάει να με απασχολεί το πρόσωπο, αλλά μ'ενδιαφέρει η εσωτερικεύση της λειτουργίας του προσώπου:** πρόκειται για αποδέσμευση από το ταυτισιακό πρόσωπο, δεν έχω ανάγκη το συγκεκριμένο πρόσωπο, μπορώ να λειτουργώ έχοντας εσωτερικεύσει αρκετά, για παράδειγμα τη μητρική λειτουργία ή τον πατρικό νόμο ή την αναλυτική λειτουργία (μπορώ να ερμηνεύω, έχω γίνει ικανός να παρακολουθώ το ασυνείδητο /λανθάνον υλικό).

Βιβλιογραφία

Abraham-Torok (1987). *L'écorce et le noyau*. Flammarion, Paris.

Bion W. R. (1967a). *Second Thoughts*. London, William Heinemann, London.

Chemana R, Vandermersch B. (1995). *Dictionnaire de la Psychanalyse*. Larousse, Paris.

De Mijola A. (2002). *Dictionnaire de la Psychanalyse*. Calmann –Levy.

Evans D (2005). *Εισαγωγικό Λεξικό της Λακανικής Ψυχανάλυσης*. Ελληνικά Γράμματα , Αθήνα.

Fenichel O. (1982). *The psychoanalytic Theory of Neurosis*. Rutledge and Kegan Paul, London .

Freud S. (1914-1916). *On narcissism: an introduction*. The standard edition of Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV., pp. 69-102.

Freud S. (1916). *The libido theory and narcissism*. S.E. t. XVI., The Hogarth Press, London.

Freud S.(1917). *Mourning and melancholia*. The Standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, vol. XIV.

Freud S. (1920). *Beyond the pleasure principle*, S.E., 18, The Hogarth Press, London.

- Φρόνιτ Σ. (1996). Η τεχνική της ψυχανάλυσης. Επίκουρος, Αθήνα
- Greenson R. (1994). The technique and practice of psychoanalysis. The Hogarth Press, London.
- H-Ey, Bernard P. , Brisset Ch. (1989). Manuel de Psychiatrie. Masson, Paris.
- Kaufmann P. (1998). L'apport Freudien. Larousse, Paris
- Laplanche J. -Pontalis B. (1967). Vocabulaire de la Psychanalyse. PUF, Paris
- Μαδιανός Μ. (2003).Κλινική ψυχιατρική. Καστανιώτης, Αθήνα.
- Μακ Ντούγκαλ Τζ. (2001). Τα χίλια και ένα πρόσωπα του έρωτα. Νεφέλη, Αθήνα.
- Μάνος Ν. (1997). Βασικά στοιχεία κλινικής ψυχιατρικής. University Studio Press, Θεσσαλονίκη.
- Michel A. (2001). Dictionnaire de la Psychanalyse. Encyclopedia Universalis, Paris.
- Μπακιρτζόγλου Σ. (2003 έως σήμερα). Σημειώσεις ψυχαναλυτικής θεωρίας και πρακτικής. Πρόγραμμα Εκπαιδευτικών Σεμιναρίων Ψυχανάλυσης «Επέκεινα»-Ψυχαναλυτική Πράξη, Αθήνα.
- Μπακιρτζόγλου Σ.(2016). «Η επιστροφή του χαμένου τραύματος: η μεταψυχολογία της επανάληψης του τραυματικού». Κείμενο ημερίδας (4 Μαρτίου 2016).
- Οιδίπους (2009). Περιοδικό ψυχανάλυσης. τ.1. Ποταμός, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος Ν. (2005). Λεξικό της ψυχολογίας. Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα.
- Pieron H. (1981). Vocabulaire de la Psychologie. PUF, Paris.
- Porot A. (1986). Manuel Alphabetique de Psychiatrie. PUF, Paris.
- Ποταμιάνου Α. (1988). Τα παιδιά της τρέλας. Νεφέλη, Αθήνα.
- Reich W (1991). Character analysis». Ed.Noonday, New York.
- Roudinesco E. Plon M. (1997). Dictionnaire de la Psychanalyse. Fayard, Paris.
- Rycroft Ch. (1972). A critical dictionary of psychoanalysis. Penguin.
- Φιλипπόπουλος Γ. (1991). Εισαγωγή στην Ψυχιατρική. Θεμέλιο, Αθήνα.
- Χουντουμιάδη Α.-Πατεράκη Λ. (1989). Σύντομο λεξικό ψυχολογικών όρων. Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννενα.
- Windgassen – Tolle (2003). Ψυχιατρική. Παρισιάνος, Αθήνα.
- Winnicott D. (1971). Playing and Reality. Tavistock, London.